

XII. ERDÉLYI TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA
KOLOZSVÁR, 2009. MÁJUS 15–17.

BABES-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
PSZICHOLÓGIA ÉS NEVELÉSTUDOMÁNYOK KAR
ALKALMAZOTT PSZICHOLÓGIA AZ OKTATÁSBAN TANSZÉK
GYÓGYPEDAGÓGIA SZAK

Gyógypedagógiai-képzés nélküli, speciális oktatásban dolgozó tanárok gyógypedagógiai ismereteinek fejlesztése

Vezető tanár:
Drd. Ráduly Zörgő Éva
mb. adjunktus

Név: Ilyés Franciska
Gyógypedagógia III. év

Kolozsvár, 2009

Tartalom

BEVEZETŐ.....	3
1. A KUTATÁS ELMÉLETI MEGALAPOZÁSA.....	4
1.1 Gyermek Háza Alternatív Alapozó Program.....	5
1.1.1 A továbbképzés célja.....	5
1.1.2 A továbbképző program témái.....	5
1.1.3 A tematikai egységek célja.....	6
1.2 Oktatási és Képzési Programiroda továbbképző programja.....	6
1.2.1 képzés célja.....	7
1.2.2 képzés módszerei.....	7
1.2.3 képzés tartalma.....	8
1.2.4 a képzés alatt megszerezhető kompetenciák.....	8
1.2.5A felnőttkori tanulás és motiváció.....	9
1.2.6 Tanulási képességek.....	10
1.2.7 Tanulási motiváció.....	10
1.2.8 Kulcsképessegek.....	11
1.3 Metaanalitikus táblázat.....	12
2.A KUTATÁS MÓDSZERTANI VONATKOZÁSAI.....	14
2.1 Probléma felvetése.....	14
2.2 Célkitűzések.....	14
2.3 Hipotézisek.....	15

2.4 A kutatás designja.....	15
2.5 Populáció.....	16
2.6 Módszerek és eszközök bemutatása.....	16
3. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA.....	22
3.1 Intragroup összehasonlítások.....	22
4. KÖVETKEZTETÉSEK.....	25
5. JAVASLATOK ÉS TOVÁBBKUTATÁSI LEHETŐSÉGEK.....	26
Felhasznált szakirodalom.....	27
Mellékletek.....	31

Bevezető

Az elmúlt évben diáktársaimmal együtt, tapasztalat szerzés céljából óralátogatásokon vettünk részt, mely rávilágított néhány olyan jellegű tényezőre, mely mellett nem szabad és nem is lehet elmenni.

Szerencsénk volt olyan intézmény falai között megtapasztalni a speciális nevelés és oktatás folyamatát, mely felkészültségében és elhivatottságában példaértékű, de a lenyűgöző órák mellett sajnos sokszor megdöbbentő tényekkel is szembesültünk.

Ezen tények láttán több kérdés is felmerült bennem, például, hogy ezekben az intézményekben dolgozó pedagógusokhoz miért nem jut el egyetlen konferencia, továbbképzés híre sem? Miért kell sok esetben tanácstalannak maradniuk a különböző gyógypedagógiai problémák felmerülése során? Miért nem alkalmaznak egyetlen akadályozottságot célzó fejlesztési programot sem?

Az ilyen és ehhez hasonló kérdések vezettek el ahhoz a felismeréshez, hogy hazánkban a fogyatékkal élők oktatásában, nevelésében még nem zárult be az a „szakadék”, mely évszázadokkal ezelőtt keletkezett.

Dolgozatomban azoknak a pedagógusoknak a munkáját szeretném némiképp megkönnyíteni, akik a „szakadék” másik oldalán állnak és tanácstalannak, mert információik hianyosnak bizonyulnak a felmerülő problémák megoldása során.

1. A KUTATÁS ELMÉLETI MEGALAPOZÁSA

Az romániai oktatásügyi törvények értelmében: „szakképzett tanerők hiányában egyéni munkaszerződéssel be lehet iktatni meghatározott időszakra, maximálisan egy évre szakképzetlen helyettesítő tanárokat, akik minimálisan liceumi végzettséggel és érettségi diplomával rendelkeznek, valamint részt vesznek szóbeli és írásbeli vizsgán az adott témából.” *(Hivatalos közlöny, 2002/03/21, 192 szám, 3-as részleg, 12-es bekezdés).*

A fent említett törvény értelmében olyan személy is részt vehet a fogyatékkal élők oktatásában, aki nem rendelkezik gyógypedagógiai vagy pszichológiai végzettséggel. Az ebbe a kategóriába eső pedagógusok az állás betöltése után beleeshetnek abba a “hibába”, hogy általános tapasztalataikat, módszereiket alkalmazzák az akadályozottsággal rendelkező gyerekek nevelése során. Ezt a lehetséges hibaforrást el lehet kerülni, ha az ezen kategóriába eső pedagógusok részt vesznek továbbképzésben, attól függően, hogy milyen jelleggel rendelkezik az adott speciális nevelés igényű iskola vagy egyes esetekben az integrált osztály.

Egy magyarországi tanulmány (Csapó Benő, 2007). arra próbál rávilágítani, hogy milyen fontos szerepet játszik a **tanári tudás (az aktuális témakörben), ha az oktatási rendszer fejlesztésére törekszünk.**

A tanulmány a tanári tudás bővítésének kérdéskörével foglalkozik. Egyrészt bemutatja a tanárképzés fejlesztésének magyarországi fejleményeit, a tanárképzésben zajló változásokat, másrészt egy tágabb, rendszerszemléletű elemzés keretében értékeli a tanári tudás radikális bővítésének jelentőségét. Utal arra, hogy a tanárképzés terén elindított változások még nem vezetnek szükségszerűen a hatékonyabb oktatás megvalósulásához (Csapó Benő, 2007).

Végső következtetése: további erőfeszítésekre, koncentrált, következetes munkára van szükség ahhoz, hogy egy megújított tanárképzési és továbbképzési rendszer valóban új fejlődési pályára állítsa a közoktatást (Csapó Benő, 2007).

1.1 Gyermek Ház Alternatív Alapozó Program továbbképzése

A Gyermek Ház Alternatív Alapozó Program 1991-92-es tanév óta működik, célja, hogy az iskola biztonságot nyújtó, természetes befogadó közege legyen minden gyermeknek, függetlenül egyéni adottságaitól, fejlődési ütemétől, tanulásra való motiváltságától (Gyermek Ház Alternatív Alapozó Program, OM/273/89/2004).

A program, már több mint 17 éve sikeresen működik. Minden évben az tapasztalható, hogy egyre több gyermek és szülő veszi igénybe ezen program szakszolgáltatásait és egyre több az olyan szakember is aki szívesen vállalna részt a program kivitelezésében.

A Gyermek Ház Alternatív Alapozó Program 2004-ben újabb képzést indított útjára *“Hatékony iskolát mindenkinek, avagy integrált nevelés a gyakorlatban”* címmel, melyet teljes tantestületeknek és társult pedagógus-közösségeknek ajánlják. (Gyermek Ház Alternatív Alapozó Program, OM/273/89/2004).

1.1.1 A továbbképzés célja

A képzés a budapesti Gyermek Ház több mint tíz éves integrációs gyakorlatára épít. Bemutatja az együttnevelés törvényi háttérét, az eredményes tanulást akadályozó nehézségek iskolai kezelésének lehetséges módjait. Elméleti és hangsúlyozottan gyakorlati ismereteket nyújt a tanulók aktivitására és együttműködésére építő tanulásszervezési módokról, az egyéni fejlesztést biztosító differenciáló szervezeti keretokről, tanulásirányítási eljárásokról (Gyermek Ház Alternatív Alapozó Program, OM/273/89/2004).

1.1.2 A továbbképző program témái

A továbbképző program témái a következők: Szemléletalakítás, az integrált oktatás társadalmi szükségessége, Az alapozó iskola funkciói, a „befogadó iskola” jellemzői, a közoktatási törvény, A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai helyzete, Az egyéni különbségek

figyelembevétele a tanító, tanár és a gyógypedagógus szemével, A tanítási-tanulási folyamat értelmezése, az aktív tanulás jellemzői, A gyerekek aktivitása, a tanulási technikák szerepe, A tanítási-tanulási folyamat differenciált szervezése, A differenciált rétegmunka, A kooperatív tanulás, A tervezés kérdései, A személyre-szabott értékelés, A pedagógusok, gyógypedagógusok, szülők és tanulók együttműködése, A rehabilitációs órák (Gyermekek Háza Alternatív Alapozó Program, OM/273/89/2004).

1.1.3 A tematikai egységek célja (Gyermekek Háza Alternatív Alapozó Program, OM/273/89/2004).

- Kialakítsa azt a nézetet, hogy a tanulást a tanulók szükségleteihez kell igazítani.
- Megismertesse a pedagógusokat az integrációra vonatkozó törvényi rendelkezésekkel.
- Segítsen az eredményes tanulást akadályozó problémák felismerésében.
- Bemutassa a hatékony tanulásszervezési eljárásokat.
- Foglalkozzon a tervezés, a tananyag elrendezésének és a szöveges értékelésnek kérdéseivel.

A program közel 18 éve az integrált oktatás célkitűzéseit követi. Egyre nagyobb az igény a befogadó, a speciális nevelési igényű tanulókat integráló iskolákra, szakképzett pedagógusok alkalmazására, akik tájékozottak, informáltak az aktuális problémák terén, elfogadóak a másságot illetően magas empátiával rendelkeznek és akik hajlandóak egy kis pusz munkával a differenciált oktatást megvalósítani.

1.2 Oktatási és Képzési Programiroda továbbképző programja

Hasonló célokkal rendelkező képzést dolgozott ki az **Oktatási és Képzési Programiroda** szintén Magyarországon, melynek célközönsége pedagógiai szakszolgálatoknál dolgozó pedagógiai diagnosztikai és tanácsadói munkát végző pedagógusok és gyógypedagógusok.

Ez a programcsomag akkreditált képzést biztosít, melynek jelentkezési feltételei a következők: Jelentkezési lap, Szakmai önéletrajz, Motivációs levél, Munkahelyi vezető igazolása arról, hogy támogatja a jelentkező képzésben való részvételét (Oktatási és Képzési Programiroda, 2008/67/2).

1.2.1 A képzés célja

A képzés célja: a pedagógiai, gyógypedagógiai vizsgáló eljárásban résztvevő pedagógusok, gyógypedagógusok számára továbbképzési program elindítása, amely elősegíti a pedagógiai vizsgálatok egységes szemléletű, szakszerű végzését, és ennek alapján a szükséges, illetve megfelelő fejlesztési tennivalók tervezését, megvalósítását. A továbbképzés célja a nevelési tanácsadói és szakértői bizottsági keretekben folyó pedagógiai, gyógypedagógiai diagnosztikai és tanácsadói tevékenység egységes szakmai szemléletének, illetve gyakorlatának formálása, a pedagógiai, gyógypedagógiai vizsgálati és tanácsadói tevékenység minőségének javítása (Oktatási és Képzési Programiroda, 2008/67/2).

1.2.2 A képzés módszerei, a képzés módja

A továbbképzési program elméleti megközelítésre épít, és gyakorlatra orientált. Saját élmény megszerzését biztosító műhelymunkákkal végzi az egyéni, kiscsoportos és nagycsoportos tevékenységeit. A problémák feldolgozása során nagy hangsúlyt kap az elméleti ismeretek beépítése a gyakorlati alkalmazásokba, illetve a résztvevő személyek vizsgálatvezetői attitűdjeinek formálása, mivel ezek elengedhetlen feltételei a gyógypedagógiai, tanácsadói munka sikeres kimenetele során (szakmai elfogulatlanság, empátia a vizsgált gyermek és családja problémája iránt, nem direkt tanácsot adó magatartás, a szolgáltatást igénybe vevő személy együttműködésére támaszkodó konzultáció) (Oktatási és Képzési Programiroda, 2008/67/2). Hunyadi, 1973-ban így fogalmaz: “a szociális attitűdök tanult hajlandóságok, az egyéni élettörténet termékei,... a társas-társadalmi környezet közvetítésével alakulnak ki.... A személyiséget alakítják, mely attól függ, hogy a környezet miképpen hatol be és tükröződik az egyén érzelmeinek és gondolatainak világában.... Az egyén

felől nézve azt mutatják meg, hogy érzelem és gondolat egymást átszöve, együttesen hogyan szabályozzák az egyén magatartását, a valósághoz való viszonyát”, -ezek szerint az attitűd egy folyamat, mely befolyásolja személyiségünk egészét és kihat a szűkebb és tágabb környezetünkre egyaránt.

1.2.3 A képzés tartalma

A képzés a következő témákat dolgozza fel: A nevelési tanácsadó és a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság kompetenciahatárai, a közoktatási rendszerben elfoglalt helyük; Fogalomtár: terület-specifikus differenciál diagnosztikai fogalmak; A vizsgálat folyamata; Tanulási motiváció, az iskolai sikeresség, eredményesség; A mozgás, a nyelvi fejlettség, a rajzkészség, az olvasás– íráskészség, a matematikai-számolási készség megfigyelése, vizsgálata és fejlesztési tanácsadás; Az iskolaérettség vizsgálata; Az értelmi fejlettség alacsony szintjén lévő, vagy súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek és az autizmus spektrumzavart mutató gyermekek megfigyelése, vizsgálati és fejlesztő eljárásai, ellátásuk szinterei; Az érzékszervi-, beszéd- és mozgásfogyatékos gyermekek megfigyelése, intézményes vizsgálati lehetőségek, fejlesztési elvek, ellátásuk szinterei; A vizsgálat lezárása: az eredmények, a fejlesztési javaslatok integrálása a szakvéleményekbe, szakértői véleményekbe; a javasolt ellátási formák beillesztése a közoktatási rendszerbe (Oktatási és Képzési Programiroda, 2008/67/2).

1.2.4 Megszerezhető kompetenciák

A résztvevő megismeri az egységes szemléletű és tartalmú pedagógiai diagnosztikai fogalomtárat, az ezekhez szorosan kapcsolódó, pszichodiagnosztikai fogalmi kategóriákat, amely alapján elhatárolható a fogyatékos és nem fogyatékos kategóriája, meghatározható az

eltérés súlyossági foka szerinti ellátás helyszíne, formája; A szakértői bizottságok és a nevelési tanácsadók résztvevő szakemberei képessé válnak egységes szemlélettel végezni a diagnózis kialakításának folyamatát és a gyermekek ellátásának megvalósítását; A résztvevő a képzés során elsajátítja a gyermek egész személyiségének feltárásához szükséges képességeket az alábbi területeken: elmaradások, zavarok, fogyatékoságok feltárása, erősségek, a meglévő képességek feltérképezése (Oktatási és Képzési Programiroda, 2008/67/2).

A résztvevők felkészülteké válnak az egységes vizsgálati protokoll és fejlesztési javaslatokkal kialakítására, megismerik a fejlesztő eljárások széles választékát, kicserélik az általuk használt eszköztár hatékonyságával kapcsolatos tapasztalataikat; A résztvevő integrálni tudja saját pedagógiai vizsgálatát és annak eredményeit a komplex diagnosztikai rendszerbe, és hatékonyan tud részt venni a szakvélemény és szakértői vélemény kialakításában; A jártasság szintjén ismeri a fejlesztő eljárásokat képessé válik a helyes és szakszerű fejlesztési javaslat elkészítésére, használni tudja azt a vizsgálati protokollt, amelyet a továbbképzés során megtanult. (Oktatási és Képzési Programiroda, 2008/67/2).

A képzésre való jelentkezés során nagy hangsúlyt kap a motivációs levél megírása, elbírálása, mely kizáró jelleggel rendelkezik. A motivációs levélben szerepelni kell az egyén motiváló tényezőinek és érdeklődési területeinek felsorolása. (Oktatási és Képzési Programiroda, 2008/67/2).

A motiváció figyelembevétele nem csak a jelentkezés során alapfeltétel. A szervezők folyamatosan végeznek megfigyeléseket a képzés lefolyása alatt azzal kapcsolatban, hogy a résztvevők milyen mértékben motiváltak a különböző feladatok elvégzése során, illetve, hogy az elméleti tudás megalapozásával a motivációs szint milyen irányban mozdul el. (Oktatási és Képzési Programiroda, 2008/67/2). Ennek vizsgálatát több tényező befolyásolja, melyek mellett nem mehetünk el észrevétlenül:

1. A felnőttkori tanulás és a motiváció
2. Tanulási képességek
3. Tanulási motiváció
4. Kulcsképeségek

1.2.5 A felnőttkori tanulás és a motiváció

A felnőttkori tanulási folyamatok megismerése egyre fontosabbá vált azért, hogy a tanulás „kényszere” ma már nem korlátozódik a tankötelezettség korára, illetve a fiatal felnőttkorra, hanem minden életszakaszban jelentkező feladattá, mintegy életformává válik.

Ma már a felnőttkori tanulás, szakképzés célja nem csupán a szakmai előrelépés vagy a hiányzó ismeretek pótlása. Gyakran mindössze munkahelyünk megtartásához elegendő, mintegy elkerülhetetlen kötelezettség, s így komoly szükséglet, hiszen megélhetésünk, létbiztonságunk kulcsa egy-egy sikeresen megszerzett újabb végzettség, tanúsítvány vagy kompetencia. Így az élethosszig tartó tanulás következtében kialakuló tanuló társadalom tagjai számára a felnőttkori tanulás is folyamatos, legalább az aktív kor végéig tartó kihívást jelent (Bajusz Klára, 2000).

1.2.6 Tanulási képességek

A legtöbb tanuláselméleti rendszer szerint egyénenként változó tanulási képességeinket és kompetenciánkat többtényezős hatásrendszer alakítja ki. Ez a hatásrendszer tartalmaz az egyénből eredeztethető belső, és a környezet hatásától függő külső befolyásoló tényezőket is.

A **belső** a tanuló személyiségétől függő összetevőket tartalmazza, olyan tanulási kompetenciák tartoznak ebbe a kategóriába, mint a nyitottság, alkotóképesség, a változni tudás képessége. Ezen képességek nélkül tudatos (formális vagy nonformális) tanulási folyamat nem képzelhető el. Ugyancsak ide sorolhatóak a meglévő tudásszint, előzetes ismeretek tapasztalatok, képzettség, általános műveltség, mely elősegítheti vagy megghiúsíthatja a tanulás folyamatát, illetve a szubjektív értékítélet, mely a tanultakat értékesnek, semlegesnek vagy hasznosíthatatlannak könyveli el (Bajusz Klára, 2000).

Külső tényezők az egyént körülvevő kulturális, társadalmi környezet, mely döntően segítheti, de meg is gátolhatja a tanulási folyamat sikerességét. Ennek a környezetnek része a család is, mely a felnőttkori tanulás egyik legfontosabb háttérhága. A közvetlen családi, baráti támogatás és segítség, a tanulás és tudás értéként való kezelése a tanulási folyamat sikerének egyik kulcsa (Bajusz Klára, 2000).

1.2.7 Tanulási motiváció

A hatékony tanulás feltétele a megfelelő képességek és kompetencia mellett a megfelelő tanulási motiváció kialakítása(Bajusz Klára, 2000).

1. Táblázat: Tanulási motiváció osztályozása

Tanulási motiváció	➤ A motiváció tartóssága szerint	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tartós motiváció ➤ Habitualis motiváció ➤ Aktuális motiváció
	➤ A motivációt kiváltó ok szerint	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Primer motiváció ➤ Szekunder motiváció
	➤ A motiváció iránya szerint	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Belső motiváció, tudásvágy, becsvágy, magány, kommunikációs szükséglet...

1.2.8 Kulcsképeségek

Ezen képességek létfontosságúak lehetnek a tanulás folyamatában. A legfontosabb kulcsképeségek a következők: a jó kommunikációs készség, a csoportmunkára való készség, a rugalmasság, a kreativitás, a stressztűrő képesség, a nyitottság, a kompromisszumkészség, az idegennyelv-ismeret. A felsoroltakból következően az egyik legfontosabb kulcsképeség az egész életen át tartó tanulás mint életforma felé való nyitottság. A tanuló társadalom megvalósulásával az élethosszig tartó tanulás szükségessége a társadalom minden rétegét érinti. Mivel a felnőttkorban vállalt tanulás nem csupán mobilitási lehetőség, hanem egyre gyakrabban munkahelyünk megtartásának feltétele, azok, akik nem tudnak, vagy nem akarnak a felnőttoktatásba bekapcsolódni, egyre inkább leszakadnak a társadalom tanulni tudó vagy akaró rétegeitől (Bajusz Klára, 2000).

2. Táblázat: METAANALITIKUS TÁBLÁZAT

A program neve, indítási év	Általános célok	Műveletesített célok	Megszerezhető kompetenciák
1.1 Gyermek Háza Alternatív Alapozó Program (2004)	Alaptudás növelése Információ hiány csökkentése Differenciált oktatás szemléletének kialakítása Integráció elveinek továbbadása	Elméleti és hangsúlyozottan gyakorlati ismereteket nyújtani a tanulók aktivitására és együttműködésére építő tanulás-szervezési módokról, az egyéni fejlesztést biztosító differenciáló szervezeti keretokről, tanulásirányítási eljárásokról. Integráció feltételeinek megteremtése a programban résztvevő iskolák esetében. Pedagógusokat felkészíteni a befogadás folyamatára.	A résztvevő az elsajátított elméleti tudás kialakítása során olyan kompetenciák birtokába juthat, melyekkel képessé válik a fogyatékoságból, a halmozottan hátrányos helyzetből adódó különbségeket felismerni, értelmezni és a beilleszkedés feltételeit megteremteni.
1.2 Oktatási és Képzési Programiroda (2008)	Alaptudás növelése Információ hiány csökkentése Motivációs szint növelése az információ hiányának pótlásával Attitűd pozitív irányba való elmozdulása, szintén az	A nevelési tanácsadói és szakértői bizottsági keretekben folyó pedagógiai, gyógypedagógiai diagnosztikai és tanácsadói tevékenység egységes szakmai szemléletének, ill. gyakorlatának formálása. A résztvevők felkészülnek egyeztetett vizsgálati protokoll és fejlesztési	Megismerni a különböző képességeket fejlesztő technikákat és kompenzáló módszereket valamint a diagnosztikai eljárásokat amelyek elősegítik a hatékonyabb munka kidolgozását.

	<p>információ hiány csökkenése által</p>	<p>javaslattétel kialakítására, megerősítést kapnak a gyermek egész személyiségét figyelembe vevő pedagógiai, gyógypedagógiai diagnosztikai és tanácsadói lehetőségek rendszerezett szemléletű, differenciált alkalmazásához és beépítéséhez a komplex gyógypedagógiai, pszichológiai és orvosi vizsgálat folyamatába.</p>	<p>A képzés végeztével könnyebben tudnak majd kooperálni a különböző területeken dolgozó kollegáikkal, amely hatékonyabb diagnosztizálási folyamatot eredményezhet.</p>
--	--	--	---

2. A KUTATÁS MÓDSZERTANI VONATKOZÁSAI

2.1 A problémafelvetés

A napjainkban egyre nagyobb hangsúlyt kap, főként a nyugati társadalmakban, a fogyatékkal élő gyerekek szakszerű oktatása, neveltetése és erre a célra szolgáló eszközök biztosítása. A szakemberek egyre újabb és újabb módszereket hoznak létre, mely az akadályozott gyermekek oktatását, nevelhetőségét, fejleszhetőségét segíti elő és annak érdekében, hogy a fejlesztési lehetőségek tárháza bővüljön, a szakemberek egyre több olyan programot dolgoznak ki, mely a speciális oktatásban dolgozó pedagógusok továbbképezhetőségi lehetőségeit szolgálja.

Ezen törekvések hazánkban is egyre nagyobb számban fordulnak elő. Egyre több az olyan kezdeményezés, mely a speciális oktatást célozza: tájékoztató jellegű konferenciák megrendezése, pontszámalapú képzések meghirdetése, felszerelések biztosítása, integráció előkészítése közös programok szervezése révén, előítéletek csökkentését célzó játékos beavatkozások...stb.

Mégis a mai napig tapasztalható az a tény, hogy egyes iskolák, és annak pedagógusai nincsenek felkészítve az integráció folyamatára illetve elszórtan még olyan esetet is tapasztalhatunk, ahol a speciális iskolai pedagógusok sem rendelkeznek gyógypedagógiai ismeretekkel, előzetes tapasztalatokkal.

A dolgozatban leírt képzés azon pedagógusok munkáját szeretné megkönnyíteni, akik valamilyen oknál fogva a fentemlített nehézségekkel küzdenek. Elméleti alaptudást szeretne biztosítani a gyakorlati módszerek alkalmazásához, mely remélhetőleg hozzásegíti a képzésben résztvevő személyeket az attitűd és motivációs szintek pozitív változásához.

2.2 Célkitűzések

A képzés célja:

- gyógypedagógiai szempontból szakképzelennek nyilvánított pedagógusok számára alaptudást biztosítani a speciális oktatás igényű gyermekekről és azok problémáiról. A képzés nem a tanítók oktatását célozza, csupán tájékoztató, informáló jelleggel bír.

- Egy olyan tájékoztató csomag elkészítése, mely egyszerű, alapvető elvekre épül és a legalapvetőbb problémákat sorakoztatja fel.
- Továbbá, hogy a tájékoztató jellegű információk növeljék a motivációs kedvet és a fogyatékkal, vagy mássággal rendelkező személyek iránti pozitív viszonyulást.

2.3 Hipotézisek

1. A képzés végeztével a tanítók tudásszintje a poszttesztben szignifikánsan magasabb pontszámot fog elérni, mint a preteszt felvételekor.
2. A tudásszint növelésével a motivációs kedv is magasabb szintet fog elérni.
3. A tudásszint növelésével az attitűd vizsgálat is pozitívabb eredményt fog mutatni.

2.4 A kutatás disignja

A vizsgálat menete a következő lépésekből tevődött össze: Felkerestük a programban résztvevő személyeket, megbeszéltük a program lefolyását, felvettük a három kérdőívet: melyek a következő területeket vizsgálták: speciális oktatással kapcsolatos tudásszint, motivációs szint, attitűd.

Az előtesztelés felvétele kb. az első találkozás után 1,5 hónappal történt és kb. 2 órát vett igénybe.

A képzés 25 órán keresztül tartott, melyen összesen 10 személy vett részt többségében szakképzetlen tanítók, de a szakképzett tanítók is jelen lehettek . Így a foglalkozásokon átlagosan 4-5 ember vett részt, végzettségtől függetlenül.

A képzés hangulata megfelelő volt, a tanítónők, nevelők együttműködtek, érdeklődtek, aktívan részt vettek a foglalkozáson. Tapasztalataikat, véleményeiket szívesen megosztották másokkal és fogadták kollégáik megoldási ötleteit, stratégiai elgondolásait.

Az utótesztelés felvétele szintén 2 órát vett igénybe, mely ugyanazokból a pontokból tevődött össze mint az előtesztelés.

2.5 Populáció

A képzésben 10 személy vett részt, akik foglalkozásukat tekintve egy kisvárosi speciális iskola tanári csoportját képviselik. A vizsgált személyek kiválasztása nem tekinthető véletlen szerűnek, mivel, maguk a személyek kérése alapján történt .A korlátozott létszám illetve a speciális iskola összetétele miatt a kutatásban nem alkalmaztunk kontroll csoportot.

1.Táblázat : A csoport tagjainak jellemző tulajdonságai.

	nem		Létszám	Átlagéletkor	végzettség		szakképesítés	
	nő	férfi						
Vizsgált csoport	9	1	10	29,4	középfok	1	szakképzett	3
					felsőfok	9	szakképzetlen	7

Rejtett változók lehetnek a tanítók motivációs szintje, és a fogyatékosághoz való viszonyulása, melyet az előtesztelés kidolgozása során megpróbáltunk figyelembe venni.

2.6 Módszerek és eszközök bemutatása

2.6.1 Az elő- és utómérés eszköze

A program során kérdőívvel mértük fel a képzésben résztvevők motivációs szintjét, attitűdjét és tudásszintjét a speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatosan.

A motivációs szintet mérő kérdőív arra szeretett volna választ kapni, hogy az iskolában dolgozó tanítók milyen szinten motiváltak, milyen mértékben elégedettek munkájukkal, mekkora mértékben érzik magukat elhivatottnak a fogyatékos gyerekek oktatását illetően.

A kijelentéseket két témakörre osztottuk fel asszerint, hogy a tanítónők milyennek tartják munkakörülményeiket illetve, hogy milyen érzésekkel tölti el őket ha a munkájukra gondolnak. Az első csoportba soroltuk az ,1, 5, 6, 10, 12, 14, 17, 16-os kijelentéseket, a második csoportba kerültek a 2, 3, 4, 7, 8, 9, 11, 13, 15, 18, 19, 20-as kijelentések.

A kérdőív összesen 20 kijelentésből tevődött össze. Minden kijelentést egytől ötös skálán lehetett értékelni asszerint, hogy a résztvevők milyen mértékben érezték magukra nézve helyesnek és igaznak. A résztvevők az egyes oszlopot jelölték meg, ha úgy érezték az adott kijelentés „egyáltalán nem igaz” személyére nézve, a kettes oszlopot jelölték meg, ha az adott kijelentést „nem érezték igaznak”, a hármas oszlopot jelölték meg, ha úgy érezték a kijelentés „kis mértékben” igaznak tekintendő, négyest jelölték meg, ha az adott kijelentés közepes mértékben tekintik igaznak és ötöstnek megfelelő oszlopot jelölték meg, ha úgy érezték a kijelentés teljes mértékben egyezik érzéseivel, véleményével. Fordított itemnek tekintettük a 1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 15, 17, 19, 20-as kijelentéseket a pontszám reális összegzése érdekében.

A vizsgált személy maximálisan 100 pontot érhetett el és legkevesebb 20 pontot gyűjthetett össze. A személy maximális szinten tekinthető motiváltnak, ha pontszáma 100 és 80-as érték között mozgott, közepes mértékben motivált ha pontszáma 79 és 60 közötti értéket vett fel illetve alacsony mértékben tekinthető motiváltnak, ha pontszáma 59 és 20 közötti értékkel rendelkezik.

Az attitűd szintet vizsgáló kérdőívvel arra kerestük a választ, hogy a program résztvevői hogyan viszonyulnak a fogyatékkal élő személyekhez, milyen mértékben elfogadóak a másságot illetően, milyen feltételeket éreznek szükségesnek biztosítani a sérült gyermekek számára.

A kérdőív két nagyobb részre osztható asszerint, hogy a kijelentések a tanítók közvetlen környezetét célozták, illetve a társadalom viszonyulását tekintik. Az első csoportba sorolhatók a 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 14, 16, 17-es kijelentések, a második csoportba sorolhatóak a 7, 10, 11, 12, 13, 15-ös kijelentések. A kérdőív összesen 17 kijelentést tartalmazott. A kérdéseket lehetne még csoportosítani asszerint, hogy negatív vagy pozitív töltettel rendelkeznek. Pozitív töltetű kijelentések közé tartozik az 1, 7, 17-es kijelentések, míg a negatív töltetű kijelentések a következők: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16.

A kijelentéseket a résztvevők osztályozhatták asszerint, hogy milyen mértékben találják igaznak őket. A résztvevők az egyest jelölték meg, ha úgy érezték az adott kijelentés „egyáltalán nem igaz” személyére nézve, a kettest jelölték meg, ha az adott kijelentést „nem érezték igaznak”, a hármas jelölték meg, ha úgy érezték a kijelentés „kis mértékben” igaznak tekinthető, négyest jelölték meg, ha az adott kijelentés közepes mértékben tekintik igaznak és ötöst jelölték meg, ha úgy érezték a kijelentés teljes mértékben egyezik érzéseivel, véleményével. Fordított itemként alkalmaztuk a 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16-ost.

A vizsgált személyek maximálisan 85 pontot érhetnek el és minimálisan 17-et. A 85-70-es szint közötti érték azt mutatja, hogy a képzés résztvevője pozitívan viszonyul a fogyatékkal élő emberekhez, a 69-40-es közötti érték viszonylag pozitív viszonyulást mutat, míg a 39-17-es közötti érték arra mutat rá, hogy a résztvevő negatívan viszonyul az akadályozottsággal rendelkező emberekhez.

A harmadik kérdőív nevezhető inkább tesztlapnak, arra kereste a választ, hogy a gyógypedagógiai szempontból szakképzetlennek tekintendő speciális iskolában dolgozó tanítónők milyen mértékben tájékozottak a különböző problémákról, melyek azok a területek ahol nagyobb mértékben fedezhető fel információhiány, illetve ezen kérdőív kitöltése szolgált alapjául a programfüzet kidolgozásához.

A tesztlap a következő problémákra tért ki: differenciált oktatás, SNI meghatározása, diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, hiperaktivitás, Down kór, Autizmus, figyelemzavar, finommotorikai fejlesztés, hallássérülés.

A tesztlap értékelése asszerint történt, hogy hány jó választ adtak a résztvevők. Összesen 16 kérdésből állt, melyek közül 4 konkrét megfogalmazást igényelt, míg a többi esetében több lehetséges válasz közül kellett kiválasztani a helyes megoldásokat. A tesztlap esetében maximálisan 34 jó választ kaphattak a résztvevő személyek és minimálisan 0-t.

2.6.2 A programfüzet bemutatása

A képzés során a résztvevők minden témakör kapcsán kaptak egy útmutatót, mely informatív jelleggel bírt, illetve összegezte az foglalkozáson elhangzottakat. A program végére a résztvevők egy füzetet állíthatnak össze a kapott anyagok alapján. A programfüzet azon témákból tevődött össze, melyek a tesztlapban is szerepeltek. Az információ alapossága attól függött, hogy a tesztlapban szereplő kérdésekre milyen jellegű válaszokat adtak a résztvevők.

A füzetben szereplő témakörök a következők: Specifikus tanulási zavarok, Diszlexia, Diszgráfia, Diszkalkulia, Figyelemzavar, Hiperaktivitás, Magatartászavar, Értelmi fogyatékoság, Down kór, Autizmus, Hallássérülés, Képesség fejlesztő játékok.

Minden fejezet előtt egy ismeret felmérő tesztlapot dolgoztunk ki, mely mélyrahatóbb kérdéseket tartalmaz az adott témakörökről. A tesztlap csupán azt a célt szolgálta, hogy a tanítónők felmérhessék saját tudásukat az adott problémákkal kapcsolatosan, majd a foglalkozás végezte

után átnézzék a kérdésekre adott válaszaikat és megállapítsák feltevéseiket az adott problémáról helyesnek bizonyultak-e.

Minden témakörön belül foglalkoztunk a problémák meghatározásával, lehetséges okaival, megnyilvánulási formáival, a különböző problémákkal küszködő gyerekek sajátosságaival, erősségeivel, társuló problémákkal, tüneteivel, illetve mit tehet egy tanító a tünetek enyhítése érdekében. Minden téma kapcsán, megpróbáltunk minél több szakirodalmat felsorakoztatni, melyekből még több információhoz juthattak a képzésben résztvevő személyek.

2. Táblázat: A képzés menetének rövid bemutatása

Alka- lom	Téma	Célok	Módszerek	Megvalósítás
I.	Specifikus tanulási zavarok	-a foglalkozás végére a tanítónők legyenek képesek azonosítani azokat a problémákat, melyek nehezíthetik a tanulás folyamatát -külömböséget tenni a nehézség és a zavar fogalma között	Beszélgetés módszere	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Jégtörő játékok (a hangulat megteremtése érdekében) ➤ A megadott táblázat kitöltése egyéni módon ➤ Téma bejelentése
II.	Diszlexia	-képesek legyenek különböző eseteken keresztül azonosítani a diszlexia tüneteit, okait	-beszélgetés módszere, -szemléltetés módszere	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Személyes tapasztalatok felevenítése

III.	Diszgráfia	-legyenek képesek saját szavaikkal összegezni a diszgráfiát mint specifikus tanulási zavart, -megfogalmazni néhány esetleges módszert, melyek segítenek a könnyebb tanulás elsajátításában	-beszélgetés módszere, -szemléltetés módszere	➤ probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján, ➤ esettanulmány, melyet a foglalkozáson résztvevő tanítónők tárnak fel
IV.	Diszkalkulia	-felelni a diszkalkuliával kapcsolatos kérdésekre, -az esettanulmány bemutatása után meghatározni a probléma jellegét, esetleges okokat, lehetséges megoldásokat	-beszélgetés módszere, -szemléltetés módszere	➤ esetleges problémamegoldó stratégiák kidolgozása
V.	Iskolai segítség a “disszes” gyerekek esetében	-legyenek képesek meghatározni azokat az eljárásokat, melyek hozzásegíthetnek a „disszes” gyerekekkel folyó munka javulásához	-kérdés módszere - beszélgetés módszere	➤ a megbeszéltek összegzése ➤ következtetések levonása ➤ visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok
VI.	Figyelemzavar	-legyenek képesek saját tapasztalatok felevenítésével meghatározni a figyelemzavar főbb tüneteit,	-kérdés m., -beszélgetés m. -szemléltetés módszere	

VII.	Hiperaktivitás	-meghatározni a különbséget a hiperaktivitás és hipoaktivitás között, -tudják meghatározni mely mehanizmusokkal segíthetik a hiperaktív gyermekek egészséges fejlődését	-kérdés módszere - beszélgetés módszere	válaszok megbeszélése, tisztázása
VIII.	Magatartás-zavar	-tudják meghatározni a hiperaktivitás és magatartás-zavar közötti különbséget	- beszélgetés módszere	
IX.	Értelmi akadályozottság	-meghatározni a foglalkozás végére az értelmi fogyatékosok okait, tüneteit, fejlesztési lehetőségeket,	-kérdés módszere	
X.	Down kór	-meghatározni a Down kór megnyilvánulási formáit, sajátosságait	-magyarázás módszere	
XI.	Autizmus	-esettanulmány segítségével tudják meghatározni az autizmus jellegzetes megnyilvánulásait, esetleges okait, fejleszthetőségét	Kérdés módszere	

XII.	Hallássérültek	-legyenek képesek meghatározni az ebben az esetben használt a kommunikációs eszközöket -azokat a feltételeket, melyek szükségesek a hallássérült gyerekek optimális fejlődéséhez	Magyarázás módszere	
XIII.	Foglalkozások összegzése	A képzésben résztvevő személyek az óra végére készítsenek szóban egy átfogó összegzést a 25 óra alatt elhangzottakról	beszélgetés módszere	

3. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA

3.1 Intragroup összehasonlítások: A pre- és poszttesztek összehasonlítása a különböző mért változók mentén.

Az adatok feldolgozását SPSS adatfeldolgozó program segítségével értelmeztük. Az adatokat egyenként bevittük az adatbázisba és meghatároztuk azokat a kritériumokat, melyek hatást gyakorolhatnak a feltett hipotézisekre.

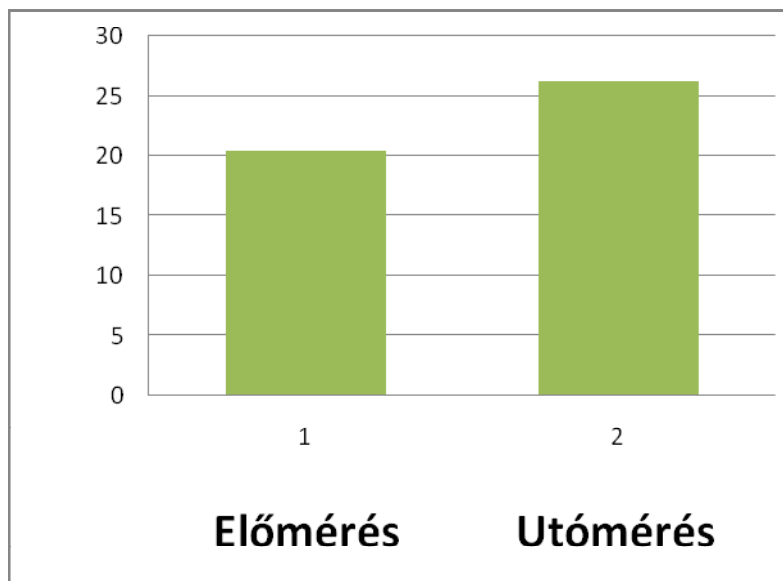
3.1.1 Tudásszint vizsgálata az elő- és utómérések mentén.

Az eredmények statisztikai feldolgozása szignifikáns különbséget mutat a speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos tudásszint elő- és utómérésében (mivel $t=-3.442$ és $p<0,05$). A program során nagy hangsúlyt fektettünk a tanítók információ hiányának csökkentésére, mely elősegítette ezen eredmények kialakulását.

1. táblázat : A beavatkozás hatásmértékének vizsgálata a speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos tudásszint mentén.

Vizsgálati személyek						
Tudásszint(SNI)	I.mérés(SNIE)		II.mérés(SNIU)		t-érték	Szignifikancia
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás		
		20,40	6,802	26,20	3,155	-3,442

$P= 0,007 < 0,05$
szignifikáns különbség

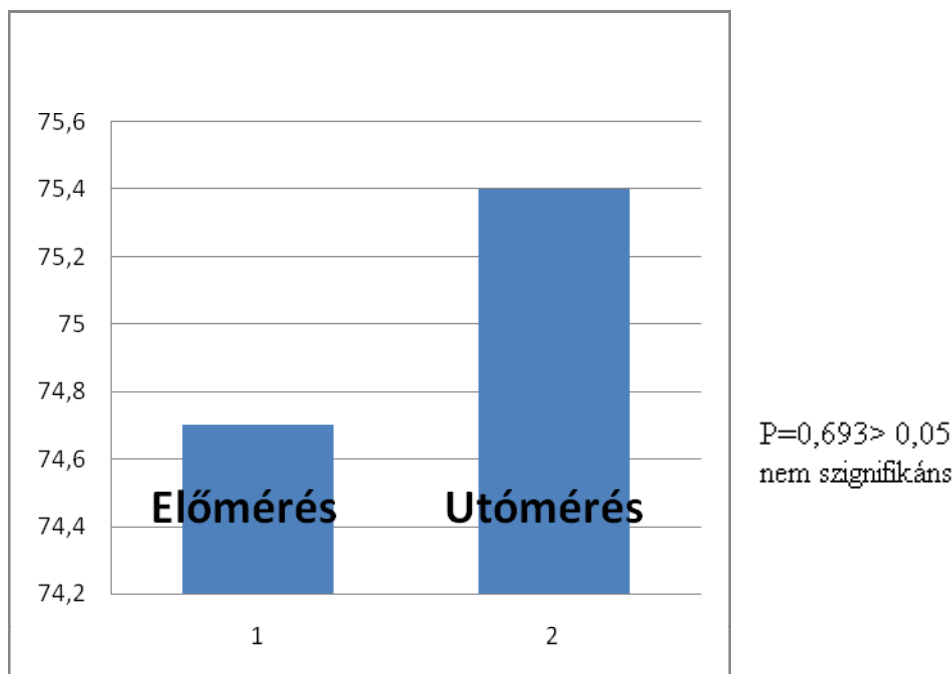
1.1 Ábra : A beavatkozás hatásmértékének vizsgálata a speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos tudásszint mentén.

3.1.2 A motiváció szint vizsgálata az elő- és utómérések mentén.

A vizsgált személyek eredményeinek statisztikai feldolgozása nem mutatott szignifikáns különbséget a motivációs szint mentén ($t=-0.407$ és $p>0,05$). A statisztikailag kimutatott eredmények elvárásainknak nem a megfelelő módon alakultak. Ennek lehetséges okaira a program leírásának későbbi momentumában térünk vissza.

2 Táblázat: A beavatkozás hatásmértékének vizsgálata a motivációs szint mentén

Vizsgálati személyek						
Motivációs szint	I.mérés		II.mérés		t-érték	Szignifikancia
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás		
	74,70	4,855	75,40	5,562		

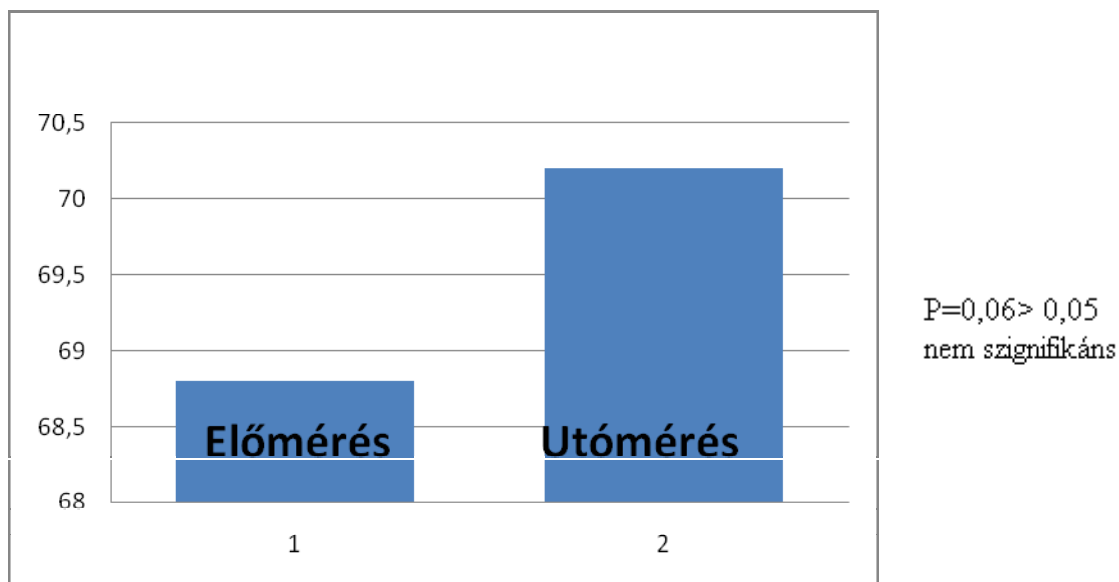
1.2 Ábra: A beavatkozás hatásmértékének vizsgálata a motivációs szint mentén

3.1.3 Az attitűd vizsgálata az elő- és utómérések mentén.

Az eredmények statisztikai feldolgozása nem mutat szignifikáns különbséget az attitűd elő- és utómérésében (mivel $t=-2,090$ és $p > 0,05$), viszont megfigyelhetünk egy tendenciát az átlagérték növekedése és a “P” megközelítő értéke között. A program során nagy hangsúlyt fektettünk a tanítók információ hiányának csökkentésére, mely hatással lehetett az attitűd pozitív irányba való haladásáért.

3 Táblázat: A beavatkozás hatásmértékének vizsgálata az attitűd mentén.

Vizsgálati személyek						
Attitűd	I.mérés		II.mérés		t-érték	Szignifikancia
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás		
	68,80	5,203	70,20	4,803		

1.3 Ábra: A beavatkozás hatásmértékének vizsgálata az attitűd mentén.

4. KÖVETKEZTETÉSEK

Az elvégzett vizsgálat hipotéziseinek statisztikai ellenőrzése alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a program teljesítette elsődlege célját, miszerint alaptudást biztosítson a képzésben résztvevő személyeknek a különböző akadályozottsági problémákkal kapcsolatban.

A második feltett hipotézis: „A tudásszint növelésével a motivációs kedv is magasabb szintet fog elérni” a nem hozta a kívánt eredményeket. Ezt több tényező együtthatása idézhette elő, melyet az 5-ös fejezetben bővebben tárgyalunk.

A harmadik hipotézis: „A tudásszint növelésével az attitűd vizsgálat is pozitívabb eredményt fog elérni”, szintén nem mutatott szignifikanciát, de az átlagok, a szórás és a p megközelítő értéke arra utal, hogy egyfajta tendencia végigkövethető az statisztikai adatokon. Ez a tendencia egy bizonyos szintig igazolja azt a feltevést, mely szerint a tudásszint növelésével az adott problémához való viszonyulás pozitívabb formát ölt.

5. JAVASLATOK ÉS TOVÁBBKUTATÁSI LEHETŐSÉGEK

A program lehetséges hibaforrását képezheti:

- az a tény, hogy a 25 órás foglalkozás során a tanítók nem tudtak minden esetben teljes létszámban részt venni a foglalkozásokon,
- egyes esetekben befolyásolta őket a pillanatnyi hangulat, a mindennapi gondok felhalmozódása,
- saját tapasztalataik, melyeket az iskolában éltek meg a gyerekek oktatása, nevelése során,
- az első benyomás megléte a speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatosan,
- szintén hibaforrásként könyvelhető el az a tény, hogy a posztteszt felvétele a képzést követően azonnal megtörtént, így nem adtunk elég időt az információ feldolgozására, melyet a későbbiekben azzal szeretnénk kiküszöbölni, hogy az utótesztelést megismételjük.

A program továbbfejlesztési lehetőségei közé tartozna egy olyan program kidolgozása, mely ezen képzésen alapul és azt a célt szolgálja, hogy a tanítónők gyakorlati tudásra tegyenek szert az elméleti alap mellett. Ezen program bemutatná azokat a módszereket, eljárásokat, melyek segítségükre lehetnének a speciális nevelés igényű gyerekek oktatása, nevelése során.

A program egy másik továbbfejlesztési lehetőséget is tartalmaz, mely az integráció elősegítését szolgálja. Ebben az esetben a normál iskolai oktatásban dolgozó tanítók lennének a képzés résztvevői. A cél az lenne, hogy felkészítsük az integrációra, a gyereket befogadására készülő intézményeket, tanárait, tanítóit. Információt szolgáltatnánk az adott problémákról, a speciális nevelés igényű gyerekek sajátosságairól. Megalapoznánk az utazótanárok munkáját, fejlesztési lehetőségeit. Segítenénk az intézménynek, a befogadó osztálynak a körülmények előkészítésében, megteremtésében. Lehetséges újabb módszereket, eljárásokat, mutatnánk be a tanulási egységek feldolgozására, ismeret átadására.

Felhasznált szakirodalom

1. Metodologie din 22/02/2002 (Metodologie din 2002) privind ocuparea posturilor/catedrelor din învățământul preuniversitar de stat prin detașare în interesul învățământului sau la cerere a personalului didactic titular, precum și prin suplinire cu personal didactic calificat ori necalificat/
Publicat în Monitorul Oficial nr. 192 din 21/03/2002/sectiunea a 3-a/ art 12.
[http://www.legestart.ro/Metodologie-din-2002-\(NjU0NjI-\).htm](http://www.legestart.ro/Metodologie-din-2002-(NjU0NjI-).htm)
2. Csapó Benő (2007): A tanári tudás szerepe az oktatási rendszer fejlesztésében. *Új Pedagógiai Szemle*, 3-4. sz. 11-23. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2007-03-ko-Csapo-Tanari>
3. Gyermek Háza Alternatív Alapozó Program, 2004, indítási engedélyszám OM/273/89/2004, azonosító 1364. <http://www.gyermekehaza.hu/images/hallgatoitajekoztato.pdf>
1. Oktatási és Képzési Programiroda, 2008, indítási engedélyszám OKM-2/67/2008, azonosító 10814. www.fszk.hu/fszk/felnottkepzes/komplex/1_tajekoztatas_Komplex_kepzes.doc
2. Bajusz Klára, 2000, A felnőttkori tanulás motivációi Felnőttkori tanulási képességek, Tanulmány, Budapest, <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=esely-bajusz-felnottkori>
3. Hunyady György 1984, Szociálpszichológia, Gondolat Kiadó Budapest, Bevezetés 9-54.old.

1.Függelék, felhasznált szakirodalom:

4. Klein Balázs-Klein Sándor, 2006, A szervezet lelke, EDGE 2000 Kiadó, Budapest

1. II. Az emberi megismerés/ 7 fejezet: Személyiség vizsgálat/ 1 gyakorlat Interperszonális orientációs kérdőív/ 267-269 old.
2. III. A viselkedés szabályozása/ 10 fejezet: Elégedettség és stressz/ 3-as gyakorlat: Munkamániás vagyok-e/ 389 old.
3. III. A viselkedés szabályozása/ 10 fejezet: Elégedettség és stressz/ 2 gyakorlat: Munkahelyi szorongás kérdőív/ 387 old.
4. IV. Figyeljünk egymásra/ 14 fejezet: Munkakapcsolat (együtműködés és elmélet) a csoportban/ 2 gyakorlat: Konfliktuskezelő kérdőív/ 555 old.
5. V. Humanisztikus vezetés/ 16 fejezet: Fejlesztés/ 1 gyakorlat: önértékelő kérdőív/ 651 old.
6. V. Humanisztikus vezetés/ 18 fejezet: A motiváció/ 1 gyakorlat: Kérdőív a motiváció vizsgálatára/ 708 old.
7. V. Humanisztikus vezetés/ 18 fejezet: A motiváció/ 2 gyakorlat: Mi motiválja a dolgozót/ 710 old.
8. V. Humanisztikus vezetés/ 18 fejezet: A motiváció/ 3 gyakorlat: Külső- Belső motivációs kérdőív/ 711 old.

2 .Függelék felhasznált szakirodalom:

5. Dr. Gyarmati Éva, 2007. Specifikus tanítási zavar: Diszlexia, Lélekben Otthon Kiadó, Budapest.
6. Büchler Júlia, 2005. Ötlettár: Játékos gyakorlatok a mennyiségfogalom és a fogalmi gondolkodás fejlesztéséhez, Flaccus Kiadó, Budapest
7. Székely Balázsné, 2006. Részképességek I. (Gyakorló feladatok 8 éves kortól), Műszaki Könyvkiadó, Budapest
8. Székely Balázsné, 2004. Részképességek II. (Gyakorló feladatok 8 éves kortól), Műszaki Könyvkiadó, Budapest

9. Kuhn Gabriella, 2001. (S)írás. Dinamikus gyakorlatok az írás előkészítésére, Novun Kiadó, Szeged
10. Adamikné Dr. Jászó Anna-Dr. Gósy Mária-Lénárd András, 2006. A mesék csodái-Íráselőkészítő munkafüzet (pausztbetéttel), Dinasztia Tankönyvkiadó Kft., Budapest
11. Molnár Lászlóné, 2006 Betű-tanító, Dinasztia Tankönyvkiadó Kft., Budapest
12. Kárpáti Tamásné - Tasnádyné Pap Zsuzsanna - Vajda Sándorné, 2005. Betűről betűre-Olvásásfejlesztő füzet 1. D, t, p, b- betűk, Krónika Nova, Budapest
13. <http://www.diszlexia.hu>
14. <http://www.diszlexia.info>
15. <http://www.diszlexia.info/iskoladiszl.htm>
16. Dr. Gyarmati Éva, 2007. Specifikus tanítási zavar: Diszlexia, Lélekben Otthon Kiadó, Budapest.
17. Fodorné Földi Rita, 2004. Hiperaktivitás és tanulási zavarok, Comenius Oktatásszervező Bt., Pécs
18. Fodorné Földi Rita, 2005. A hiperaktivitás organikus és lelki háttere, Comenius Oktatásszervező Bt., Pécs
19. Silvia Franz, 2004, A hiperaktív gyerek- Miről lehet felismerni és milyen módszerek segítenek a pozitív fejlődésben?, Trivium Kiadó, Budapest
20. Thom Hartmann, 2006. Betegség vagy adottság?- A figyelemzavar és a hiperaktivitás új értelmezése, Pagony-PxB, Budapest
21. Magyar Judit, 2004. [Iskolapszichológia 13. - Egy kiscsoportos fejlesztő program kísérlete \(tanulási és magatartási gondokkal küzdő gyerekek számára\)](#), ELTE PPK Tanárképzési és továbbképzési központ, Budapest
22. <http://hiperaktiv.lap.hu>
23. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/gondolkodtato.php>
24. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/memoriafejleszto.php>
25. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/szemfenyveszto.php>
26. http://hu.wikipedia.org/wiki/Figyelemhi%C3%A1nyos_hiperaktivit%C3%A1s-zavar

27. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2002-11-np-Gyarmathy-Hiperaktivitas>
28. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2002-07-be-Kozma-Hiperaktivitas>
29. Balázs Anna, 1997. Az autizmus korszerű szemlélete, Autizmus Alapítvány, Budapest
30. Davis, Julie - Balázs Anna, 2000. Autista a testvérem, Autizmus Alapítvány, Budapest
31. Halász Ferencné, 2004. Matematika 4. osztályosoknak [Enyhe értelmi fogyatékosoknak], Konsept-H Kiadó, Budapest
32. Howlin, Patricia - Rutter, Michael, 1997. Az autisztikus gyermekek kezelése - A szociális fejlődés előmozdítása, Autizmus Alapítvány, Budapest
33. Nagy Gyula, 2002. Kézikönyv az anyanyelv tantárgy tanításához - Módszertani ajánlások és gyakorlóanyag az átlagtól elmaradó fejlődésmentű tanulók pedagógiai gondozását végző nevelők számára, Ipszilon Kiadó, Békéscsaba
34. Nagy József - Miskolcziné Radics Katalin, 2005. DIFER - Írásmozgáskoordináció kézikönyv Mozaik Kiadó, Szeged
35. Fazekasné Fenyvesi Margit, 2006. DIFER - Hívókép és szókétyagyűjtemény, Mozaik Kiadó, Szeged
36. Vizi Ildikó, 1996. Psihologia deficientilor de auz, jegyzet, Kolozsvár
37. [Hochenburger Emil](#), 2003. [A gyakorlati audiológia kézikönyve](#), Kosuth Kiadó, Budapest
38. Perlusz Andrea, 2000. A hallássérült gyerekek integrációja, ELTE BGGYFK, Budapest
39. Fazekasné Fenyvesi Margit - Dr. Nagy József, 2006. A beszédhanghallás fejlesztése 4-8 éves korban, Mozaik Kiadó, Szeged
40. Várnai Rudolfné, 2005. Bevezetés a hallásfogyatékosok pedagógiájába (Szöveggyűjtemény), Comenius Oktatásszervező Bt., Pécs

Melléklet

Melléklet tartalomjegyzéke

1. A PRE- ÉS POSSZTTESZT SORÁN ALKALMAZOTT ESZKÖZÖK.....	33
1.1 Speciális neveléssel kapcsolatos tudásszintet mérő kérdőív.....	33
1.2 Motivációs szintet mérő kérdőív.....	36
1.3 Attitűdöt mérő kérdőív.....	38
2.A KÉPZÉS RÉSZLETES LEÍRÁSA.....	40
I. Foglalkozás.....	40
II. Foglalkozás.....	41
III. Foglalkozás.....	42
IV. Foglalkozás.....	43
V. Foglalkozás.....	44
VI. Foglalkozás.....	45
VII. Foglalkozás.....	46
VIII. Foglalkozás.....	47
IX. Foglalkozás.....	48
X. Foglalkozás.....	49
XI. Foglalkozás.....	50
XII. Foglalkozás.....	51
XIII. Foglalkozás.....	52
3.A PROGRAMFÜZET BEMUTATÁSA.....	53

PRE- ÉS POSSZTTESZT SORÁN ALKALMAZOTT ESZKÖZÖK

1.1 Speciális neveléssel kapcsolatos tudásszintet mérő kérdőív

Kérem jelölje be a helyes választ a következő kérdések, kijelentések esetében.
Egyes kérdéskörök több jó választ is tartalmaznak!

1. Differenciált oktatásról van szó, ha...
  - a) a tanító a gyereket saját szintjéhez mérten osztályozza.
  - b) a tanulók külön, saját szintükhöz mért feladatokat kapnak.
  - c) a tanító külön-külön felméri a diákok képességeit
  - d) a tanulók bizonyos időközönként egyéni fejlesztési órában vesznek részt
2. Az SNI kategóriába tartoznak.....
  - a) a fogyatékkal élő gyerekek
  - b) csak a tanulási és viselkedési zavarral küzdő gyerekek
  - c) minden olyan gyermek, aki differenciált oktatást igényel
3. A diszlexia.....
  - a) az intelligenciától függő olvasási gyengeség
  - b) specifikus olvasási nehézség
  - c) olvasás képességének hiánya
4. A diszlexia lehet.....
  - a) organikus eredetű, más néven fejlődési diszlexia
  - b) szerzett vagy lelki, környezeti okok hatására fellépő diszlexia
  - c) a,b is igaz
  - d) nem tudom
5. A diszlexia tünetei közé tartozik..
  - a) gyenge értelmi képesség
  - b) szótagok felcserélése
  - c) betűk felcserélése
  - d) figyelem zavar

6. a diszkalkulációs gyermeknél a legtöbbször előforduló hibák egyike

- a) tükörírás
- b) téri tájékozódás
- c) formamásolás
- d) figura-háttér felismerés zavarai
- e) helyiérték-zavarok
- f) alakfelismerés

7. A hiperaktív gyermeket túlmozgás és impulzivitás jelemez!

- a) igaz
- b) nem igaz

8. A hiperaktív gyermek legtöbbször értelmi fogyatékos is!

- a) igaz
- b) nem igaz

9. A hiperaktív gyermek fejlesztésére a legjobb módszer, ha minél jobban kifárasztjuk!

- a) igaz
- b) nem igaz

10. Kérem írjon le három jellemző tulajdonságát a Down szindrómának!

---

11. A diszgráfia okai lehetnek...

- a) fonematikai hallás zavara
- b) a beszédhangok kiejtésének képzetei
- c) zenei érzékenység hiánya
- d) a térbeli tájékozódás zavara
- e) az időbeli szerveződés zavara
- f) hipoérzékenység

12. Kérem soroljon fel az autizmus három legjellemzőbb tulajdonságát!

---

13. A figyelemzavarral rendelkező gyerekek nevelésében a kemény szigor a legjobb módszer!

- a) Igaz
- b) Nem igaz

14. Kérem soroljon fel három olyan dolgot, amely fejleszti a finommotorikát!

---

15. Ön szerint miért fontos a finommotorika fejlesztése? Kérem soroljon fel két érvet!

---

16. A hallássérült gyerek tanítása során fontosnak tartom a ....

- a) ritmus fejlesztését
- b) vizuális ingerek biztosítását
- c) rajzkészség kialakítását
- d) a daktil jelrendszer megtanítását
- e) Braille írásrendszer megtanítását

1.2 Motivációs szintet mérő kérdőív

Név:

Életkor:

Végzettség:

Foglalkozás:

Kérem ítélje meg a következő kijelentéseket, aszerint, hogy.....

5= „nagyon igaz rám ez a kijelentés”

4= „közepes mértékben igaz rám ez a kijelentés”

3= „kicsit igaz rám ez a kijelentés”

2= „nem igaz rám ez a kijelentés”

1= „egyáltalán nem igaz rám ez a kijelentés”

		1=egyáltalán nem igaz rám ...	2=nem igaz rám...	3=kicsi t igaz rám...	4=közepes mértékben igaz rám...	5=teljes mértékben igaz rám..
1	A munkámban szerintem az a legjobb, amit a fizetésen kívül nyújt, betegszabadság, hosszabb vakációk stb...					
2	Ez a munka számomra elég megalázó!					
3	Azt szeretem az állásomban, hogy a belefektetett energia mindig megtérül.					
4	Ez a munka számomra kihívás, ösztönző, értelmes tevékenység.					
5	Olyan környezetben dolgozom, ahol megfelelőek a körülmények, ahhoz, hogy gyerekeket tanítsak.					
6	Azt szeretem ebben a munkában, hogy az elkövetett hibákat kis mértékben büntetik.					
7	Szívesen foglalkozom munkaidőn kívül is az osztályomban lévő gyerekekkel.					
8	Nem sok kedvem van ehhez a munkához, de egyenlőre nem akadt jobb!					

9	Úgy gondolom teljesítményem azonos a kollégáim teljesítményével, mégis jobban értékelik őket egyes helyzetekben a gyermekek szülei!					
10	Ez a munka számomra túl egyszerű és nem használhatom ki képességeimet!					
11	Sokat gondolkodom otthon az osztályban lévő gyerekek problémáiról.					
12	Szabadidőm nagyrészt az órákra való felkészülés teszi ki.					
13	Örömmel tölt el, ha elismernek a szakmai életben, ha az én munkám a legjobb, legeredményesebb a kollégáim között.					
14	Ez a munka jól fizet igényeimhez és feladataimhoz viszonyítva.					
15	Reggelente gyakran előfordul, hogy nincs kedvem bemenni az iskolába és tanítani!					
16	A kollégáimmal együtt gyakran szervezünk iskolán kívüli programot a gyerekek számára.					
17	Ez a foglalkozás sok pluszmunkát és kevés lehetőséget jelent számomra!					
18	A fogyatékos gyerekek oktatása kiteljesítette az életemet!					
19	A munkám során rengeteg kudarc ért már!					
20	Félek attól, hogy sohasem érek el látványos eredményt a fogyatékos gyerekek oktatása során!					

1.3 Attitűd szintet mérő kérdőív

Név:

Életkor:

Végzettség:

Foglalkozás:

Kérem ítélje meg a következő kijelentéseket, aszerint, hogy.....

5= „teljes mértékben igaz rám ez a kijelentés”

4= „közepes mértékben igaz rám ez a kijelentés”

3= „kicsit igaz rám ez a kijelentés”

2= „nem igaz rám ez a kijelentés”

1= „egyáltalán nem igaz rám ez a kijelentés”

		1=egyáltalán nem igaz rám ...	2=nem igaz rám...	3=kicsit igaz rám...	4=közepes mértékben igaz rám...	5=teljes mértékben igaz rám...
1	Szívesen segítek nálam gyengébb embereknek a különböző élethelyzetekben!					
2	Szerintem a fogyatékos gyermek csak teher!					
3	Nem tudnám elviselni, ha a családomhoz fogyatékos személy is csatlakozna!					
4	Elkerülöm a fogyatékos személyek társaságát ha a magánéletemről van szó!					
5	Félek azoktól a gyerekektől, akik fogyatékossgal rendelkeznek, vagy valami miatt mások mint a többiek!					
6	Nem szeretek fogyatékosokkal foglalkozni.					
7	A társadalomnak jobban oda kellene figyeljen a fogyatékkal élőkre, nekik ez jár!					
8	Zavar hogy a munkám a fogyatékos gyerekekről szól!					

9	Nem szeretek fogyatékosok között több időt eltölteni, mint amennyi szükséges!					
10	Megértem azokat a szülőket, akik árvaházba adják fogyatékos gyermeküket!					
11	Úgy gondolom jobb lenne, ha a fogyatékos vagy másággal rendelkező személyeket bentlakásos intézet keretei között nevelnék!					
12	Szerintem a legtöbb esetben a szülő a hibás, ha fogyatékos gyermeke születik!					
13	Ha egy fogyatékos vagy másággal rendelkező személyt kigúnyolnak én is jót derülök!					
14	A fogyatékos gyermekkel mindig csak a baj van!					
15	A legjobb lenne ha a fogyatékos személyek családalapítását korlátoznák egy bizonyos szint után!					
16	A fogyatékkal élő személyeket csak sajnálni tudom!					
17	A fogyatékos gyerekekben ugyanolyan gyermeket látok, mint az ép gyerekek esetében!					

2.A foglalkozások részletes leírása

1.Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Specifikus tanítási zavarok

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- A foglalkozás végére a tanítónők legyenek képesek azonosítani azokat a problémákat, melyek nehezíthetik a tanulás folyamatát
- A tanítónők legyenek képesek különbséget tenni a nehézség és a zavar fogalma között,
- A tanítónők az óra végére képesek legyenek meghatározni a személy külső és belső tényezőit, melyek kihatással lehetnek az iskolai teljesítményre

KÜLCSEFOGALMAK: nehézség, zavar, tananyag, követelmények, külső tényezők, belső tényezők, iskolai érettség- érettlenség, balkezesség

AZ ÓRA MENETE:

- téma bejelentése,
- kérdések tisztázása,
- probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján,

- esettanulmány, melyet a foglalkozáson résztvevő tanítónők tárnak fel
- a megbeszéltek összegzése

2.Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Diszlexia

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- A foglalkozás végére a tanítónők képesek legyenek különböző eseteken keresztül azonosítani a diszlexia tüneteit, esetleges okokat,
- Válaszolni az összefoglaló kérdésekre

<p>KÜLCSFOGALMAK: betűtévesztések, betűkihagyások, betűcserék, betoldások, betűsorrend megfordítása, csúnya írás, rossz helyesírás, örökletesség, betegségek, balesetek, környezeti tényezők, intelligencia szint, kultúra meghatározottsága, gyakoriság</p>

AZ ÓRA MENETE:

- A megadott táblázat kitöltése egyéni módon
- Téma bejelentése
- probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján,
- esettanulmány, melyet a foglalkozáson résztvevő tanítónők tárnak fel
- a megbeszéltek összegzése

- visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok megbeszélése, tisztázása

3.Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Diszgráfia

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- A tanítónők a foglalkozás végére legyenek képesek saját szavaikkal összegezni a diszgráfiát mint specifikus tanulási zavart,
- Megfogalmazni néhány esetleges módszert, melyek segítenek a könnyebb tanulás elsajátításában a diszgráfiás gyermekek esetében

<p>KÜLCSFOGALMAK: kusza íráskép, görcsös ceruzafogás, téri orientációs problémák, környezeti hatások, betübetoldások</p>

AZ ÓRA MENETE:

- A megadott táblázat kitöltése egyéni módon
- Téma bejelentése
- probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján,
- esettanulmány, melyet a foglalkozáson résztvevő tanítónők tárnak fel, esetleges problémamegoldó stratégiák

- visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok megbeszélése, tisztázása

4. Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Diszkalkulia

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- A foglalkozás ideje alatt a résztvevők legyenek képesek együttműködni, jégtörő játékokban részt venni,
- Egyéni munkát végezni,
- Felelni a diszkalkuliával kapcsolatos kérdésekre,
- Az esettanulmány bemutatása után meghatározni a probléma jellegét, esetleges okokat, lehetséges megoldásokat

<p>KÚLCSSZÓK: számfogalom, műveletvégzés, gondolkodásmód, figyelem, motorikum, részképességszavar, szociális környezet, játékos feladatok</p>
--

AZ ÓRA MENETE:

- Jégtörő játék
- Téma bejelentése

- probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján,
- esettanulmány, melyet a foglalkozáson résztvevő tanítónők tárnak fel, esetleges problémamegoldó stratégiák kidolgozása

5. Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Iskolai segítség a „disszes” gyerekek esetében

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- Legyenek képesek meghatározni azokat az eljárásokat, melyek hozzásegíthetnek a „disszes” gyerekekkel folyó munka javulásához.

<p>KÜLCSTFOGALMAK: megbélyegzés, lehetőségek biztosítása, következetesség, gyakoroltatás, ömbizalom, önbecsülés kialakítása, játékosság</p>
--

AZ ÓRA MENETE:

- Téma bejelentése
- Személyes tapasztalatok megbeszélése
- Az optimális feltételek biztosításához szükséges stratégiák megbeszélése

- Személyi erőforrások feltárása, megbeszélése

6.Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Figyelemzavar

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- Legyenek képesek saját tapasztalatok felevenítésével meghatározni a figyelemzavar főbb tüneteit,
- Válaszolni a különböző kérdésekre

KÜLCSEFOGALMAK: fáradtság, szétszórtság, környezeti tényezők, részletek megfigyelése, következetesség, világos utasítások, játékok

AZ ÓRA MENETE:

- A megadott táblázat kitöltése egyéni módon
- Téma bejelentése
- probléma megbeszélése saját tapasztalataik alapján
- visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok megbeszélése, tisztázása

7. Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Hiperaktivitás

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- legyenek képesek meghatározni a különbséget a hiperaktivitás és hipoaktivitás között,
- tudják meghatározni mely mehanizmusokkal segíthetik a hiperaktív gyermekek egészséges fejlődését

<p>KÜLCSFOGALMAK: hipoaktivitás, impulzvitás, figyelemhiány, hiperfókusz, túlmozgás, következetesség, fokozatosság, játékok, környezeti hatások</p>
--

AZ ÓRA MENETE:

- A megadott táblázat kitöltése egyéni módon
- Téma bejelentése
- probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján,
- visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok megbeszélése, tisztázása

8.Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Magatartászavar

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- Tudják meghatározni a hiperaktivitás és magatartászavar közötti különbséget

KÚLCSSZÓFALMAK: erőszakosság, dacosság, kihívó magatartás, manipulativitás, felelősség tudatosítása, belső kontroll kiépítése, környezet összefogása

AZ ÓRA MENETE:

- A megadott táblázat kitöltése egyéni módon
- Téma bejelentése
- probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján,
- esettanulmány, melyet a foglalkozáson résztvevő tanítónők tárnak fel, esetleges problémamegoldó stratégiák

- visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok megbeszélése, tisztázás

9. Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Értelmi akadályozottság

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- Tudják meghatározni a foglalkozás végére az értelmi fogyatékosok okait, legjellegzetesebb tüneteit, fejlesztési lehetőségeket, területeket

KULCSFOGALMAK: IQ. Szint, szociális tényezők, kommunikációs képességek, motorikum, tér és időbeni tájékozódás, belső tényezők, külső tényezők,

AZ ÓRA MENETE:

- A megadott táblázat kitöltése egyéni módon
- probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján,
- esettanulmány, melyet a foglalkozáson résztvevő tanítónők tárnak fel, esetleges problémamegoldó stratégiák
- visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok megbeszélése, tisztázása

10. Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Down szindróma

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- Legyenek képesek meghatározni a Down kór megnyilvánulási formáit, sajátosságait

<p>KÜLCSFOGALMAK: 21. Kromoszóma, értelmi fogyatékoság, külső jegyek, szervi elváltozások, barátságosság, őszinteség, jó beilleszkedő képesség</p>

AZ ÓRA MENETE:

- A megadott táblázat kitöltése egyéni módon
- Téma bejelentése
- probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján,
- visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok megbeszélése, tisztázása

11. Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Autizmus

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- Esettanulmány segítségével tudják meghatározni az autizmus jellegzetes megnyilvánulásait, esetleges okait, fejleszhetőségét

KÜLCSFOGALMAK: autisztikus magány, állandósághoz való ragaszkodás, repetatív tevékenységek, visszatérő gondolatok, kommunikációs hézag, beszűkült érdeklődés, Kanner szindróma, Asperger szindróma, jól strukturált környezet

AZ ÓRA MENETE:

- A megadott táblázat kitöltése egyéni módon
- Téma bejelentése
- probléma megbeszélése esettanulmány segítségével
- visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok megbeszélése, tisztázása

12. Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: Hallássérültek pedagógiája

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- Legyenek képesek meghatározni a kommunikációs eszközöket a hallássérült gyermekek esetében
- azokat a feltételeket, melyek szükségesek a hallássérült gyerekek optimális fejlődéséhez

<p>KÚLCSFOGALMAK: vezetésszerű hallásvesztés, idegi típusú hallásvesztés, audiológiai gondozás, jelnyelv, daktíl, szájról olvasás, hangos beszéd, pantomim, bábjáték, hallókészülék, cochlearis implantátum</p>
--

AZ ÓRA MENETE:

- A megadott táblázat kitöltése egyéni módon

- Téma bejelentése
- probléma megbeszélése a kulcsfogalmak alapján,
- visszatérés a foglalkozás elején kitöltött táblázathoz, válaszok megbeszélése, tisztázása

13. Foglalkozás

A FOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA: 2 óra

A FOGLALKOZÁS TÉMÁJA: 1-12 foglalkozások összegzése

ÁLTALÁNOS CÉLOK:

- Empátia érzés erősítése,
- Kompetencia érzés erősítése,
- Motivációs szint növelése,
- Elfogadás szintjének növelése,
- A speciális nevelés igényű gyerekekkel kapcsolatos problémák megértése, tisztázása

MŰVELETESÍTETT CÉLOK:

- A képzésben résztvevő személyek az óra végére készítsenek szóban egy átfogó összegzést a 25 óra alatt elhangzottakról

<p>KÜLCSTOGALMAK: következetesség, környezeti hatások, stabilitás, differenciált diagnózis és fejlesztés kialakítása, énkép fejlesztés, önértékelés, kis lépések elve, céltudatosság,</p>
--

AZ ÓRA MENETE:

- Foglalkozások szóbeli értékelése,
- A megbeszéltek összegzése,
- következtetések levonása

Babes Bolyai Tudomány Egyetem
Pszichológia és Nevelés Tudományok Kar
Alkalmazott Pszichológia az Oktatásban Tanszék
Gyógypedagógia szak

Programfüzet

A füzet készítését felügyelte:
Drd. Ráduly Zörgő Éva

Készítette: Ilyés Franciska
Gyógypedagógia, III. Év

Kolozsvár, 2009.

Tartalomjegyzék

1.Specifikus tanulási zavarok	5
• Meghatározás	5
• Iskolai teljesítményt befolyásoló tényezők	5
1.1 Diszlexia	6
• Ismeret felmérő tesztlap	6
• Meghatározás	7
• Főbb tünetek	7
• Okok	8
• Összefoglaló kérdések	8
1.2 Diszgráfia.....	9
• Ismeret felmérő tesztlap.....	9
• Meghatározás.....	10
• Főbb tünetek.....	10
• Okok.....	11
• Összefoglaló kérdések.....	11
1.3 Diszkalkulia.....	12
• Ismeret felmérő tesztlap.....	12
• Meghatározás.....	13
• Főbb tünetek.....	13
• Okok.....	14
• Összefoglaló kérdések.....	14
1.4 A diszlexiás, diszkalkuliás, diszgrafiás gyerekek társadalmi megítélése.....	15
1.5 Iskolai segítség a “disszes” gyerekek számára.....	16
1.6 Hogyan könnyítsük meg a “disszes” gyerekek mindennapjait?.....	18
1.7 Ajánlott szakirodalom.....	19

2. Figyelemzavar, Hiperaktivitás és Magatartászavar.....	20
2.1 Figyelemzavar.....	21
• Ismeret felmérő tesztlap.....	21
• Meghatározás.....	22
• Főbb tünetek.....	22
• Okok.....	22
• A figyelemzavaros gyerekek erősségei.....	23
• A figyelemzavar kezelése.....	23
• Összefoglaló kérdése.....	23
2.2 Hiperaktivitás.....	24
• Ismeret felmérő tesztlap.....	24
• Meghatározás.....	25
• Főbb tünetek.....	25
• Okok.....	25
• A hiperaktivitás kezelése.....	26
• Összefoglaló kérdések.....	26
2.3 Magatartászavar.....	27
• Ismeret felmérő tesztlap.....	27
• Meghatározás.....	28
• Főbb tünetek.....	29
• Okok.....	29
• A magatartászavar kezelése.....	29
• Összefoglaló kérdések.....	29
2.4 A társadalom hozzáállása a hiperaktivitással, figyelemzavarral és magatartászavarral kapcsolatos.....	30
2.5 Ajánlott szakirodalom.....	31
3. Értelmi Fogyatékoság.....	32
• Ismeret felmérő tesztlap.....	32
• Meghatározás.....	33

• Tünetek.....	33
• Okok.....	34
• Értelmi fogyatékos gyerekek fejlesztése.....	34
• Összefoglaló kérdések.....	35
3.1 Down kór.....	36
• Ismeret felmérő tesztlap.....	36
• Meghatározás.....	37
• Külső jegyek.....	37
• Szervi elváltozások.....	38
• Összefoglaló kérdések.....	38
3.2 Autizmus.....	39
• Ismeret felmérő tesztlap.....	39
• Meghatározás.....	40
• Főbb tünetek.....	40
• Típusai.....	41
• Fejlesztési lehetőségek.....	41
• Összefoglaló kérdések.....	42
3.3 Ajánlott szakirodalom.....	43
4. Hallássérülés.....	44
• Ismeret felmérő tesztlap.....	44
• Meghatározás.....	45
• Típusai.....	45
• Okok.....	45
• Főbb tünetek.....	46
• Fejlesztés.....	46
• Ahallássérültek kommunikációja.....	47
• Összefoglaló kérdések.....	48
4.1 Ajánlott szakirodalom.....	48
5. Képesség fejlesztő játékok.....	49

Specifikus tanulási zavarok

- az intelligencia szinttől független
- jelentős nehézséget okoz az írás olvasás és/vagy számolás elsajátításában
- zavarok visszavezethetők a központi idegrendszernek a szokásostól eltérő fejlődésére, működésére.

Az iskolai teljesítményt befolyásoló tényezők:

- biológiai tényezők
- pszichológiai tényezők
- pedagógiai tényezők
- szociális tényező
- a személy külső és belső tényezői

Ismeret felmérő tesztlap

	Diszlexia	igaz	hamis
1	Felnőtt korra kinőhető.		
2	Nem függ az intelligenciától.		
3	A legtöbb esetben értelmi fogyatékossgal társúl.		
4	Kültúra függő.		
5	A lányok esetében nagyobb arányban mutatkozik.		
6	Lehet örökölni.		
7	Jellemző rá az olvasás lassúsága és a szövegértés problémája.		
8	Nem sok esetben társúl más tanulási zavarokkal.		

Diszlexia

- olyan olvasási rendellenesség, mely abban mutatkozik meg, hogy a diszlexiás gyermek vagy felnőtt olvasási képessége jelentősen elmarad az életkora, iskolázottsága és [intelligenciája](#) alapján elvárható szinttől.
- problémát okozhat a [betűk](#), [szavak](#), és [számok](#) felismerése, leírása, a leírt betűket felcserélhetik, vagy ellenkező irányban olvashatják.
- az olvasott szöveget nehezen, és hibásan idézik vissza, lényegét nem tudják visszaadni.

A diszlexia főbb tünetei:

- a betűtévesztések, részben a betűk formája szerint (f-t, b-d), részben a hasonló hangzás szerint (g-k)
- a betűkihagyások
- a betűcserék : pl. terpeszállás-terepszállás
- a betoldások
- a betűsorrend megfordítása
- jellemző az olvasás lassúsága és a szövegértés problémái
- a diszlexia jellemzően rossz helyesírással jár együtt, problémát okoz a rövid és hosszú hangzók megkülönböztetése, az egybe- vagy különírás, gyakran kihagynak, vagy betoldanak betűket
- az írás sokszor csúnya vagy akár olvashatatlan

A diszlexia okai:

- örökletes tényezők
- A magzati korban vagy a születés során, illetve később bekövetkezett betegségek, balesetek következményei.
- Szerzett diszlexia: környezeti tényezők, lelki okok felelősek a kialakulásáért

Életkori sajátosságok:

- Ovodában jelentkeznek az első tünetek
- Sok esetben az első osztályban diagnosztizálják
- A diszlexia egész életen át fennmaradó nehézség
- Kultúra függő

Összefoglaló kérdések:

1. *Ön szerint milyen százalékos arányban fordulnak elő diszlexiás gyerekek az országban?*
2. *Kultúra függő-e a diszlexia?*
3. *Sorolja fel a diszlexia néhány jellemzőjét!*
4. *Próbálja meg azonosítani a diszlexiát egy az iskolában lévő gyermek esetében! Milyen tulajdonságokat vél felfedezni?*

Ismeret felmérő tesztlap

	Diszgráfia	igaz	hamis
1	Befolyásolják a környezeti hatások.		
2	Nem függ az intelligenciától.		
3	A legtöbb esetben értelmi fogyatékosággal társul.		
4	Kultúra függő.		
5	A fűk esetében nagyobb arányban mutatkozik.		
6	Felnőtt korra kinőhető.		
7	A diszgrafiás gyerekek szeretnek rajzolni.		
8	Nem sok esetben társul más tanulási zavarokkal.		

Diszgráfia

- a gyermek íráskészsége elmarad az életkorától elvárhatótól, nem magyarázható mentális elmaradással, látászavarral és a nem megfelelő iskolázatással.

A diszgráfia főbb tünetei:

- az írás kép kusza, nehezen vagy egyáltalán nem olvasható
- írás közben kihagy, felcserél és betold betűket
- a betűk alakja, nagysága, és kötésmódja nem megfelelő
- görcsös, nem megfelelő ceruzafogás
- vonalas papíron sem ír egyenesen
- manuális tevékenységeket nem kedveli, nem szívesen rajzol, rajzainak színvonala elmarad az életkorban elvárhatótól

A diszgráfia okai:

- Sérülés, amely bekövetkezhet születés előtt, közben vagy után
- Örökletes tényezők
- Más környezeti hatások

Összefoglaló kérdések:

1. Sorolja fel a diszgráfia néhány jellegzetes tünetet!
2. Mit gondol, együttjárhat-e a diszlexia és a diszgráfia?
3. Hogyan segítené elő a diszgráfiás gyermek fejlődését?
4. Hogyan vélekedik a társadalom a disszes gyerekekről?

Ismeret felmérő tesztlap

	Diszkalkulia	igaz	hamis
1	A diszkalkuliás gyerekek a térben jól tájékozódnak.		
2	Jó figyelmi képességekkel rendelkeznek.		
3	Az intelligencia szintek általában határeset környékén mozognak.		
4	Jó mozgáskoordinációval rendelkeznek.		
5	Nem szeretik a humán tantárgyakkal kapcsolatos feladatokat.		
6	Magas önbizalommal rendelkeznek.		
7	Gyakran társul hiperaktivitással.		
8	A diszkalkulia nem örökletes részképességzavar.		

Diszkalkulia

-különböző számtani műveletek, matematikai jelek, kifejezések, szabályok megértésének, a számjegy, számkép felismerésének, egyeztetésének, grafikus ábrázolásának, a számok sorrendiségének nehézsége.

A diszkalkulia főbb tünetei:

- **számfogalma kialakulatlan:** számlálás közben számokat kihagy, felcserél; nem tudja növekvő vagy csökkenő sorrendbe rendezni a számokat; helyiérték- fogalma bizonytalan
- **műveletvégzése:** lassú; eszközigényes (ujjszámolás.); gyakran hibázik; az inverz műveleteket nehezen végzi
- térben, síkban nehezen tájékozódik
- **gondolkodásának hibái:** helytelen analógia; nem tud analizálni, szintetizálni; nehéz a szöveges feladatok értelmezése; a szabályalkotás; az összefüggések felfogása;
- **figyelme** szétszórt; emlékezete rövidtávú; fáradékony
- **mozgás-,** beszédkoordinációja fejletlen

A diszkalkulia okai:

- **Részképességzavar:** háttérben semmilyen agyi elváltozás, működészavar nem mutatható ki.
- **Agyi károsodás:** fejlődési rendellenesség, sérülés stb.
- **Betegség:** idegrendszeri, általános szervezeti megbetegedés.
- **Öröklött állapotok:** speciális számolási képesség diszfunkció, kromoszóma - rendellenességhez társuló diszkalkuliák.
- Kedvezőtlen *pszichológiai* tényezők.
- Rossz *szociális-, műveltségi-, gazdasági* háttér.
- Gyermekkori *fejlődési zavarok*, melyekhez diszkalkulia társulhat: más tanulási zavar, magatartászavarok, hiperaktivitás stb.

Összefoglaló kérdések:

1. Sorolja fel a diszkalkulia legjellemzőbb tüneteit!
2. Milyen területeken okoz nehézséget a diszkalkulia?
3. A diszkalkulia hogyan befolyásolja a gondolkodást?

A diszlexiás, diszkalkuliás, diszgráfiás gyerekek társadalim megítélése:

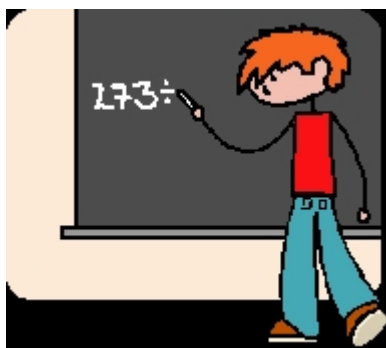

- egyesek tagadják a diszlexia létét- rossz módszerek alkalmazása
- sok esetben a diszlexiás gyerekeket "csak nem akar tanulni", "rossz", "lusta", jelzőkkel illetik
- jellemzőek a vádaskodások: szülő-tanítónő, tanítónő- gyerek, szülő- gyerek között
- sok esetben a diszlexiát azonosítják az analfabetizmussal is.

Iskolai segítség a diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás gyerek számára.

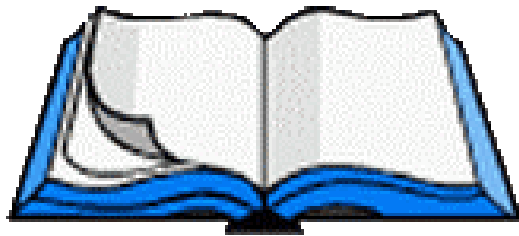

1. Legyenek *kellően magasak* az elvárások, hogy szellemileg buzdítsuk őket, de írásbeli feleleteknél ésszerűen állapítsuk meg a *követelményt*.
2. Próbáljunk két szintet használni javításnál - egyet a tartalmi hibákhoz, egyet a helyesírási és a formai hibákhoz- a hibák kijavítása után esetleg írja le még egyszer az adott feladatot.
3. Próbáljunk rájönni a hibák okára, és adjunk **lehetőséget nehézségeik elmagyarázására**.
4. **Figyeljünk a fáradtság jeleire** - a disszes gyerekeknek a másokhoz képest nagyobb erőfeszítést jelent koncentrálni, ami kimerítheti őket.

5. Az utasításokat **lassan, nyugodtan és megfontoltan adjuk ki**, hogy hagyjunk időt a feladatok "elmélyülésének". Érdemes meggondolni, hogy esetleg szóban és írásban egyaránt megkapják a feladatot.

6. Ahol lehet, használjuk a tanulás **több érzékelésen alapuló módszerét**. Ez egyszerre veszi igénybe az összes érzékszervet, így esetleg a gyerek képes egyszerre nézni, figyelni, írni és beszélni.

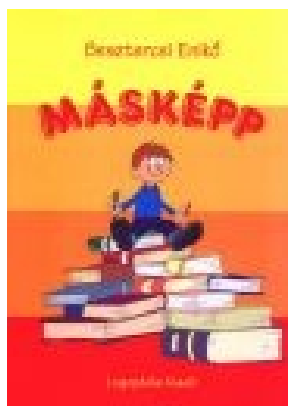

7. Adjunk nekik tanácsot, hogyan birkózzanak meg szisztematikusan a feladataikkal.
8. Ügyeljünk arra hogy ne veszítsék el az **önbizalmukat és önbecsülésüket**.
9. Adjunk nekik lehetőséget érdeklődéseik, tudásuk és készségeik kimutatására az írással a számolással való nehézségeik ellenére. Gyakran "villognak" beszédben, és a tanároknak ezt kell ösztönözni, bátorítani.
10. Az **ülérendet** úgy tervezzük, hogy a diszes gyerekek valahol elöl üljenek, lehetőleg egy motivált, szívesen tanuló gyerek mellett, akit megkérhet, hogy tisztázza neki az utasításokat.
11. Lássuk el a gyermeket jól elrendezett anyagokkal, eszközökkel, tartsuk ezeket rendben, felcímkézve, hogy bármit könnyen meg lehessen találni.

Hogyan segítsünk a disszes gyerekeknek - mit tegyünk!

- Lelkesen csináljuk, amit csinálunk.

- Keltsük fel a gyermek érdeklődését, és váltogassuk az eszközöket.
- Legyünk rugalmasak és hajlandók terveink megváltoztatására.
- Minden foglalkozás legyen rövid és minden órára készüljünk változatokkal is.
- Legyenek tartalékban extra foglalkozások.
- Ne felejtünk el beszélgetni korábbi órákról.
- Ismételjük, amit már megtanultak, esetleg más úton megközelítve.
- Adjunk időt stratégiák kidolgozására.
- Ne felejtünk el, hogy néhány ember nem szeret felolvasni.
- Dícsérjünk és bátorítsunk.
- Próbáljunk egy vagy több órára szóló elérhető célokat állítani.
- Érezze a gyerek, hogy ellenőrizzük és értékeljük az ötleteit.
- Próbáljunk pozitívan kritizálni és javítani.
- Próbáljunk minden órát úgy befejezni, hogy a gyerek sikeresnek érezze.
- Legyünk jó hallgatóság.
- Tartsunk szünetet - mindenkinek szüksége van rá.
- Lazítsunk és szórakozzunk.
- figyeljük a gyerekek érdeklődéseit, hobbiáit és időtöltéseit.

Ajánlott könyvészet:

1. Dr. Gyarmati Éva, 2007. Specifikus tanítási zavar: Diszlexia, Lélekben Otthon Kiadó, Budapest.
2. Büchler Júlia, 2005. Ötlettár: Játékos gyakorlatok a mennyiségfogalom és a fogalmi gondolkodás fejlesztéséhez, Flaccus Kiadó, Budapest
3. Székely Balázsné, 2006. Részképességek I. (Gyakorló feladatok 8 éves kortól), Műszaki Könyvkiadó, Budapest
4. Székely Balázsné, 2004. Részképességek II. (Gyakorló feladatok 8 éves kortól), Műszaki Könyvkiadó, Budapest
5. Kuhn Gabriella, 2001. (S)írás. Dinamikus gyakorlatok az írás előkészítésére, Novun Kiadó, Szeged
6. Adamikné Dr. Jászó Anna-Dr. Gósy Mária-Lénárd András, 2006. A mesék csodái-Íráselőkészítő munkafüzet (pauszbetéttel), Dinasztia Tankönyvkiadó Kft., Budapest
7. Molnár Lászlóné, 2006 Betű-tanító, Dinasztia Tankönyvkiadó Kft., Budapest
8. Kárpáti Tamásné - Tasnádyné Pap Zsuzsanna - Vajda Sándorné, 2005. Betűről betűre- Olvasásfejlesztő füzet 1. D, t, p, b- betűk, Krónika Nova, Budapest
9. <http://www.diszlexia.hu>
10. <http://www.diszlexia.info>
11. <http://www.diszlexia.info/iskoladiszl.htm>
12. <http://www.betuvilag.com/pages/cikkek/cikk14.html>
13. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/erzekszerv-fejleszto.php>
14. <http://ezobaba.uw.hu/jatekok.htm>
15. <http://www.osztalyfonok.hu/cikk.php?id=178>
16. <http://www.beszed.hu/konyvajanlo/kategoria/3>

Figyelemzavar, Hiperaktivitás és magatartászavar

-a tanulási zavar, figyelemzavar és a hiperaktivitás zavar neurológiai alapjai szinte megegyeznek. Van, hogy a figyelemzavart és a hiperaktivitást a tanulási zavarok kritériumának tekintik.

-a magatartászavar jelentősen különbözik a hiperaktivitástól és a figyelemzavartól.

Ismeret felmérő tesztlap

	Figyelemzavar	igaz	hamis
1	Nem okozhatja sokkoló élmény.		
2	A figyelemzavaros gyermek a részletek megfigyelésében is gyengének mutatkozik.		
3	Lányok esetében gyakrabban fordul elő.		
4	Kb. 10 elemre tudunk egyszerre figyelni.		
5	A figyelem kialakítása 1-4 osztályban hatékony		
6	A figyelem nem fejleszthető.		
7	Általában egy felnőtt 30 percen keresztül tud egyhuzamban koncentrálni.		
8	Nem lehet örökölni.		

Figyelemzavar

- az önálló figyelemzavar szindróma az élet korai szakaszában kialakuló, neurológiai tünetegyüttes.
- gyakran együttjár tanulási zavarral, hiperaktivitással.

A figyelemzavar főbb tünetei:

- gyermek gyakran figyelmetlen ha beszélnek hozzá
- nem tud életkorának megfelelő kitartással tevékenykedni.
- nehézséget okoz számára a mindennapi tevékenységek megszervezése.
- gyakran elfelejti magával vinni, vagy elveszíti holmijait.
- a külső ingerek könnyen elterelik figyelmét.
- a figyelemzavaros gyermek sokszor közömbösnek tűnik, mintha semmi sem lenne számára fontos.

A figyelemzavar okai:

- fáradtság,
- betegség,
- sokkoló élmény,
- hosszan elhúzódó feszültség,

- hiperaktivitás.

Figyelemzavaros gyermek erősségei:

- *sajátos tanulási környezetben hatékony a tanulás*
  - *tevékenyen jól tud tanulni*
  - *sok részletet megfigyel*
  - *véletlen tanulással sokmindent megjegyez*
  - *észrevesz olyasmint, amit mások nem*

A figyelemzavar kezelése- Hogyan segíthet a pedagógus, szülő:

- *Sajátos tanulási környezet- aktivitás, háttérzene, háttérinformációk biztosítása*
- *Szemkontaktus felvétele*
- *Rövid érthető utasítások alkalmazása*
- *Rövid világos feladatok alkalmazása*
- *Rövid memoriterek*
- *Egyensúlygyakorlatok*
- *Figyelemfelkeltő játékok*

Összefoglaló kérdések:

1. Milyen problémákhoz szokott társulni a figyelemzavar?
2. Van-e az osztályában figyelemzavaros tanuló? Ha igen sorolja fel az abban az esetben megnyilvánuló tüneteket!
3. Milyen területek esetében jelent gondot, ha valaki figyelemzavarral küzd?

Ismeret felmérő tesztlap

	Hiperaktivitás	igaz	hamis
1	A hiperaktív gyerekek jó figyelmi képességgel rendelkeznek.		
2	Fiúk esetében gyakrabban fordul elő.		
3	Gyakran kezelik gyógyszerekkel.		
4	Felnőtt korra megszűnik.		
5	Kialakulásában nagy szerepet játszhat az anya idős kora.		
6	A hiperaktív gyerek meggondolatlanul cselekszik.		
7	A hiperaktív gyerekek nem mindig és úgy mozognak, ahogy kellene.		
8	A hiperaktív gyerekeknek állandó ingerekre van szüksége.		

A hiperaktivitás

- olyan idegrendszeri típus, amely neurológiailag kis mértékben eltér a többségtől. Ez az eltérés okozza a sajátos észlelési- és reakciómódot.
- a hiperaktivitás ellentéte a hipoaktivitás.

A hiperaktivitás főbb tünetei:

- **impulzív**, gyorsan reagál, meggondolatlanul cselekszik.
- **figyelme szétszórt**, sok mindennel foglalkozik.
- ha valami megragadja a figyelmét, **hiperfókuszál**, olyan erősen figyel, hogy minden másról megfeledkezik.
- **állandó ingerekre van szüksége**, ezért folyton aktív.
- a **túlmozgás** is jellemző lehet, főképp azért, mert nem akkor és nem úgy mozog, ahogy kellene.

A hiperaktivitás okai:

- *örökletes hajlam*

- *terhesség alatti problémák* (gyógyszerszedés, toxikózis, italozás, dohányzás, az anya idős kora, stb.),
- *a szülés körülményei* (oxigénhiány, császármetszés, RH inkompatibilitás, stb.).
- *környezeti hatások*

A hiperaktív gyerekek kezelése- mit tehet a pedagógus:

(Csak súlyosabb esetben igényel gyógyszeres kezelést)

- *kényszeres energiák kanalizálása*
- *konkrét határok megszabása*
- *következetesség elve*
- *fokozatosság elve*
- *figyelem öszpontosítását szolgáló játékok*

Összefoglaló kérdések:

1. Együttjár-e a hiperaktivitás az értelmi fogyatékossgal?
2. Soroljon fel néhány jellegzetes tünetet a hiperaktivitás esetében!
3. Mi a különbség a hiperaktivitás és a hipoaktivitás között?

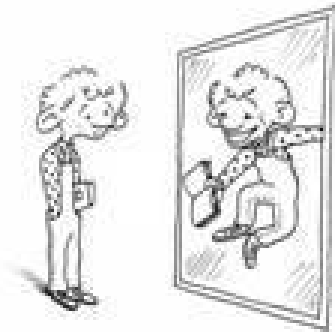
Ismeret felmérő tesztlap

	Magatartászavar	igaz	hamis
1	Kamaszkorban erőteljesebb.		
2	Hiányzik cselekedeteikből a tudatosság.		
3	Az okok gyakran vezethetők vissza neurológiai alapokra.		
4	A szociális tényezők nem hatnak a magatartászavarra.		
5	A hiperaktivitás okozhat magatartászavart.		
6	Komoly felelősségtudattal rendelkeznek.		
7	Fiúk esetében gyakrabban előforduló probléma.		
8	A magatartászavar felnőtt korra felerősödik.		

A magatartászavar

- nem feltétlenül alapszik neurológiai, funkcionális vagy egyéb eltéréseken, viszont minden esetben azonosíthatók a veszélyeztető szociális környezeti hatások.
- Igen rossz családi háttér, bántalmazás, elhanyagolás vezet a magatartászavarokhoz.
- a magatartászavart az különbözteti meg a hiperaktivitásavartól, hogy a hiperaktív egyén nem tudja a fékrendszerét megfelelően használni, a magatartászavaros egyén nem is akarja használni.

A magatartászavar főbb tünetei:

- visszatérő és tartós romboló, erőszakos, dacos, kihívó magatartás.
- Az életkornak megfelelő társas viselkedés szabályait jelentősen és tudatosan áthágja.
- Manipulatív, a felnőtteket meg tudja téveszteni, társait hatékonyan befolyásolja: vagy vakon követik, vagy félnek tőle
- Általában kisiskoláskorban mutatkozik meg igazán

A magatartászavar kezelése- mit tehet a pedagógus:

- *felelősség tudatosítása: nincs jutalom vagy büntetés csak következmény van*
- *belső kontrol kiépítése*
- *fontos lenne a környezet összefogása a magatartászavar leépítésére, de mivel ezt sok esetben maga a környezet okozza, ezért ez egy ördögi körré válhat*

Összefoglaló kérdések:

1. Milyen területeken lenne szükség a fejlesztésre a magatartászavar esetében?
2. Van-e az iskolában ilyen vagy ehhez hasonló problémával küszködő diák?
3. Milyen okai lehetnek a magatartászavarnak?

A társadalom megítélése a hiperaktivitással, figyelemzavarral és magatartászavarral szemben

- “lusta”,
- “rossz”,
- “csak egy jó nagy verésre lenne szüksége”,
- “veled mindig csak a baj van”
- egyes személyek nem értik, miért kell akkora hangsúlyt fektetni ezekre és az ezekhez hasonló problémákra

Ajánlott szakirodalom:

1. Dr. Gyarmati Éva, 2007. Specifikus tanítási zavar: Diszlexia, Lélekben Otthon Kiadó, Budapest.
2. Fodorné Földi Rita, 2004. Hiperaktivitás és tanulási zavarok, Comenius Oktatásszervező Bt., Pécs
3. Fodorné Földi Rita, 2005. A hiperaktivitás organikus és lelki háttere, Comenius Oktatásszervező Bt., Pécs
4. Silvia Franz, 2004, A hiperaktív gyerek- Miről lehet felismerni és milyen módszerek segítenek a pozitív fejlődésben?, Trivium Kiadó, Budapest
5. Thom Hartmann, 2006. Betegség vagy adottság?- A figyelemzavar és a hiperaktivitás új értelmezése, Pagony-PxB, Budapest
6. Magyar Judit, 2004. [Iskolapszichológia 13. - Egy kiscsoportos fejlesztő program kísérlete \(tanulási és magatartási gondokkal küzdő gyerekek számára\)](#), ELTE PPK Tanárképzési és továbbképzési központ, Budapest
7. <http://hiperaktiv.lap.hu>
8. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/gondolkodtato.php>
9. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/memoriafejleszto.php>
10. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/szemfenyveszto.php>
11. http://hu.wikipedia.org/wiki/Figyelemhi%C3%A1nyos_hiperaktivit%C3%A1s-zavar
12. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2002-11-np-Gyarmathy-Hiperaktivitas>
<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2002-07-be-Kozma-Hiperaktivitas>

Ismeret felmérő tesztlap

	Értelmi akadályozottság	igaz	hamis
1	Az értelmi akadályozott gyerekek nem rendelkeznek jó szociális képességekkel.		
2	Az autizmus nem tartozik az értelmi akadályozottság körébe.		
3	Az enyhe értelmi akadályozottság 80-as IQ. értéktől kezdődik.		
4	Az értelmi akadályozott gyerekek gyakran tanulási zavarokkal is küzdenek.		
5	Az értelmi akadályozott gyerekek jó kézügyességgel rendelkeznek.		
6	Külső tényezők(pl. baleset) nem okozhatnak értelmi akadályozottságot.		
7	Nem jár együtt szervi elváltozással.		
8	A legsúlyosabb kategóriába esnek azok a személyek, akiknek IQ. szintjük 20 alatti.		

Értelmi akadályozottság

Fogadd el,

fogadj el!

-menyílvánul elsősorban az értelmi funkcióképeségekben, a tanulásban, a szociális alkalmazkodásban és a munkában. A pszichiátria és a pszich. a fogyatékoság súlyossága szerint enyhe, mérsékelt, súlyos és legsúlyosabb fokban sérülteket különít el.

Az értelmi akadályozottság tünetei:

- iskolai *tanulási problémák*
- a gyermekkori érzelmi, értelmi és szociális *fejlődés lelassulása*
- az *elvonatkoztatási képesség korlátozottsága*
- gyerekkorban *rossz motorikus és nyelvi képességek* jellemzők
- felnőttként az átlagosnál jelentősen *kisebb szellemi kapacitás* jellemzi
- gyakran kapcsolódik más zavarokhoz, mint amilyen például az [autizmus](#), [agyi](#) születési rendellenességek, [tanulási](#) zavarok, a [mozgás](#) és a [nyelvi](#) problémák. Nincs hatással az [érzelmek](#) átélésére, de az azokkal való bánásmódra és kommunikálásukra igen.

Az értelmi akadályozottság okai:

- Az értelmi fogyatékoság okai közé tartoznak egyes **belső tényezők**, többségében örökletesek, vagy kromszómarendellenességek, mint amilyenek például a [Down-kór](#), vagy a [Cri du chat szindróma](#).
- A **külső tényezők** a szerzett agysérülések, ezek például [baleset](#), születéskori [oxigénhiány](#) vagy [agyhártyagyulladás](#) következtében léphetnek fel.
- Az okok egyértelmű megállapítása nehéz, néha lehetetlen. Sok esetben a szülők felelősségre vonása a korai fejlesztés akadálya lehet.

Az értelmi akadályozottak fejlesztése:

- **Mindennapi élethez szükséges készségek, képességek fejlesztése:**
  - szociális készségek
  - kommunikációs képességek
  - nagy és finommozgások fejlesztése

- térben és időben való tájékozódás fejlesztése

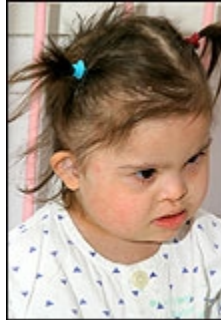
Összefoglaló kérdések:

1. Melyek az értelmi fogyatékoság jellegzetes tünetei?
2. Van-e értelmi fogyatékos tanuló az osztályában? Ha igen soroljon fel néhány pozitív tulajdonságát!
3. Milyen területek esetében szükséges a fejlesztés?

Ismeret felmérő tesztlap

	Down kór	igaz	hamis
1	A szindróma a vérképző rendszer zavarait okozhatja.		
2	A Down kóros személyek gyakran agresszívak és dúrvák.		
3	Az értelmi fogyatékosok csoportjába tartozik.		
4	A 22. kromoszóma hibás osztódásának következménye.		
5	A szindróma esetében a csontfelépítés kis mértékben eltér a normálistól.		
6	A Down kóros gyerekek ízületei érzékenyek, ezért a torna óra speciális felépítésű kell legyen.		
7	A szindrómában szenvedő egyének gyakran nagyon magasra megnőnek.		
8	Szív problémák is jellemzőek a szindrómára.		

Down kór

-egy veleszületett kromoszóma-rendellenesség, ami a 21. kromoszómapár hibás osztódásának következtében jön létre. Középsúlyos értelmi fogyatékossgal és testi rendellenességekkel társul.

A Down kór külső jegyei:

- Lapos arc
- Ferde (mongoloid), egymástól távolabb ülő szemek
- A szemek sarkában található ún. mongolredő
- Benyomott orrgyök
- Kicsi orr
- Elálló fülek
- Barázdált nyelv
- Tenyéren áthaladó barázda (a tenyér és a talp sűrűn-kuszán barázdált, ez az ún. majomredő)
- A nagylábujj és a mellette lévő ujj közötti rés
- Egyenes haj
- Rövid végtagok
- Alacsony növés

Előforduló szervi elváltozások:

- Eltérések a csontfelépítésben
- Kötőszövetek és támasztószövetek, izmok gyengesége
- Pajzsmirigy-működési zavarok
- [Szívhibák](#)
- Gyomor- és bélrendszeri panaszok
- Szem- és látási problémák
- Fül- és hallási problémák
- A [vérképző](#) rendszer zavarai

Ezek a jegyek egyenként bármely embernél megjelenhetnek, **de együttesen csak a Down-szindrómára jellemzőek**. A Down-szindrómás emberek barátságosak, őszinték és melegszívűek, jó beilleszkedő képességgel.

Összefoglaló kérdések:

1. Melyek a jellegzetes tünetek a Down kór esetében?
2. Milyen nagyobb kategóriába tartozik a Down kór?
3. Soroljon fel néhány pozitív tulajdonságot a szindróma esetében!

Ismeret felmérő tesztlap

	Autizmus	igaz	hamis
1	Nem tartozik az értelmi fogyatékoság körébe.		
2	Egyik típusa az Asperger szindróma.		
3	Egyik típusa a Kanner szindróma.		
4	Nem feltétlenül jár együtt súlyos értelmi fogyatékosággal.		
5	Genetikai tényezők hatással vannak kialakulására.		
6	Eredete ismeretlen.		
7	Egy idegi-fejlődési rendellenesség.		
8	Tünetei közé tartozik az állandósághoz való ragaszkodás.		

Az autizmus

-egy idegi-fejlődési rendellenesség, ami csökkent mértékű társadalmi kapcsolatokban, kommunikációs képességekben, abnormális viselkedési és érdeklődési mintázatokban nyilvánul meg. Bár a rendellenesség [etiológiája](#) (eredete) ismeretlen, a [genetikai](#) tényezők fontosnak tűnnek.

Az autizmus főbb tünetei:

- **autisztikus magány:** ez egyfajta szellemi egyedüllét
- feltűnően **korlátozott** tevékenység és érdeklődés
- **a kommunikáció speciális károsodása:**
  - általában
  - a szociális interakcióban
  - a képzelőerőt igénylő tevékenységekben
- **az állandósághoz való ragaszkodás,**
- egyszerű, **ismétlődő mozgások**
- állandóan **visszatérő gondolatok,**
- a **kényszeresnek** tűnő, de látszólag céltalan és körülményes foglalatosságok

- a végletesen **beszűkült érdeklődési kör**,
- **az érzékelés normálistól eltérő működése** (például csökkent vagy túlzott érzékenység bizonyos egyszerű vagy összetett ingerekkel: hangokkal, érintéssel, vizuális mintázatokkal vagy szociális gesztusokkal szemben).

Két típusát különböztetik meg:

1. [Kanner-szindrómát](#) (az autizmus erősebb formája)
2. [Asperger-szindrómát](#) (az autizmus egy gyengébb formája)

Fejlesztési lehetőségek:

- Minden autista gyerek nagyban különbözik a többitől, ezért nincsenek minden esetre alkalmazható szabályok,
- de. sokat segít a **jól strukturált környezet**, és a tanítás nyugodt, szilárd és bátorító stílusa.
- **sok szabadidős tevékenység alkalmazása**, ilyen az [állat](#)-, a [báb](#)-, a [zene](#)-, a [játék](#)- és a kézműves-terápia
- **kommunikációs formák kidolgozása**
- mindennapi élet megkönnyítése a cél

Összefoglaló kérdések:

1. Találkozott-e már autista személlyel? Ha igen mit figyelt meg a viselkedésében?
2. Sorolja fel az autizmus típusait!
3. Mi jellemzi az Asperger szindrómát?
4. Milyen területeket kell érintsen a fejlesztés?

Ajánlott szakirodalom:

1. Balázs Anna,1997. Az autizmus korszerű szemlélete, Autizmus Alapítvány, Budapest
2. Davis, Julie - Balázs Anna, 2000. Autista a testvérem, Autizmus Alapítvány, Budapest
3. Halász Ferencné, 2004. Matematika 4. osztályosoknak [Enyhe értelmi fogyatékosoknak],Konsept-H Kiadó, Budapest
4. Howlin, Patricia - Rutter, Michael, 1997. Az autisztikus gyermekek kezelése - A szociális fejlődés előmozdítása, Autizmus Alapítvány, Budapest
5. Nagy Gyula, 2002. Kézikönyv az anyanyelv tantárgy tanításához - Módszertani ajánlások és gyakorlóanyag az átlagtól elmaradó fejlődésmentű tanulók pedagógiai gondozását végző nevelők számára, Ipszilon Kiadó, Békéscsaba
6. Nagy József - Miskolcziné Radics Katalin, 2005. DIFER - Írásmozgáskoordináció kézikönyv Mozaik Kiadó, Szeged
7. Fazekasné Fenyvesi Margit, 2006. DIFER - Hívókép és szókétyagyűjtemény, Mozaik Kiadó, Szeged
8. http://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%89rtelmi_fogyat%C3%A9koss%C3%A1g#T.C3.BCnetei
9. <http://demoszthenesz.hu/cikkek/jogakozoktatásban>
10. http://www.gyoricivilhaz.mtesz.hu/02ct_hirlevelek/2004_6-7/index.htm
11. <http://www.kezenfogva.hu/fogadjel/index.php?q=osszefoglalo>
12. http://hu.wikipedia.org/wiki/Down-szindr%C3%B3ma#A_Down-szindr.C3.B3ma_felismer.C3.A9s.C3.A9nek_lehet.C5.91s.C3.A9gei
13. <http://eduscience.freeweb.hu/tosz/2006/also-fejlesztoped.html>

Ismeret felmérő tesztlap

	Hallássérülés	igaz	hamis
1	Jó vizuális felfogó képességgel rendelkeznek.		
2	A hallássérült gyerekek hamar megtanúlnak beszélni.		
3	Fogalmi gondolkodásuk szegényes.		
4	A túlzott fülzsír termelés okozhat hallásvesztést.		
5	Az esetek többségében értelmi fogyatékosággal társul.		
6	A süket gyerekeknek nem szükséges a hallókészülék.		
7	A hallássérült személyek a legtöbb esetben a jelnyelvet csak a beszéd kiegészítése képp használják.		
8	A hangosbeszéd nem okoz nagy problémát a hallássérült személyeknek.		

A hallásvesztés

- a hallás a szocializáció, a közösségbe való beilleszkedés nélkülözhetetlen eszköze. Ahhoz, hogy a gyermek helyesen megtanuljon beszélni, elengedhetetlen az ép hallás. A halláscsökkenés nemcsak a beszédfejlődésben okoz elmaradást, hanem a testi, lelki és értelmi fejlődésben is.

A hallássérülésnek két fő típusát ismerjük:

1. **vezetékes** halláscsökkenés
2. **idegi** típusú halláscsökkenést.

A hallásvesztés okai:

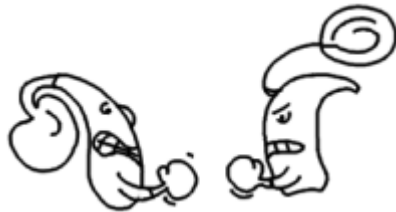
- a belső fül finom szőrsejtjei vagy pedig a hallóideg, a hallópályák vagy a hallókéreg károsodása,
- a maga zaj szint,
- Örökletes tényezők,
- gyógyszer mellékhatás,
- idült középfülgyulladás, agyhártya -agyvelőgyulladás,

- a belső fül gyulladással elváltozása,
- agydagant,
- a csiga korhoz társuló degeneratív elváltozásai,
- fülzsír, idegentest, gyulladás, fejlődési rendellenességek, a külső és középfül sérülései,

Első tünetek lehetnek:

- *A kisgyermek nem kapja fel fejét édesanyja szavaira*
- *Nem rezzen fel erős hang esetén*
- *Későn kezd el beszélni, vagy egyáltalán nem*
- *Nem érdeklik a hangot keltő játékok*
- *Nem fordul a hangot keltő tárgy, személy irányába*
- *A gőgicsélés megindul, de nem fejlődik tovább*
- *Nem figyel ha szólnak hozzá*

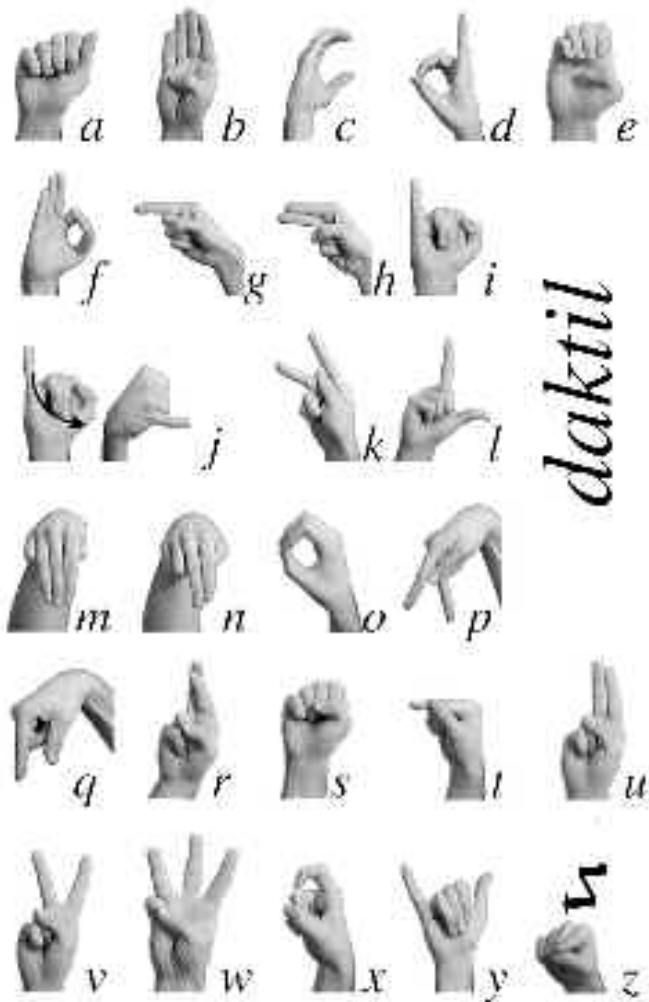
A hallássérülés kezelése, fejlesztése:

- Fontos a korai felismerés a fejlesztés céljából
- Rendszeres audiológiai gondozás
- Nagy szerepet kell kapjon a hangos beszéd beindítása
- Énkép kialakítás
- Fogalomtár kiépítése- képzeleterő fejlesztése
- Érzelmek megfelelő kifejezése
- Fontos a vizuális ingerek biztosítása
- Bábjáték

- Kézműves foglalkozások
- Pantomim

A hallássérültek kommunikációja:

- **Jelnyelv használata:** szavak jelelése a a kezek segítségével
- **Daktil:** A betűk jelelése az ujjak segítségével
- **Szájról olvasás** alkalmazása
- **Hangos beszéd**
- A felsoroltak kombinálása a helyzettől függően

Összefoglaló kérdések:

1. Milyen területek sérülhetnek még a halláskárosult személyek esetében?
2. Hogyan állapítják meg a hallásmaradványt?
3. Milyen területeken teljesítenek kiemelkedően a hallássérültek?

Ajánlott szakirodalom:

1. Vizi Ildikó, 1996. Psihologia deficientilor de auz, jegyzet, Kolozsvár
2. [Hochenburger Emil](#), 2003. [A gyakorlati audiológia kézikönyve](#), Kosuth Kiadó, Budapest
3. Perlusz Andrea, 2000. A hallássérült gyerekek integrációja, ELTE BGGYFK, Budapest
4. Fazekasné Fenyvesi Margit - Dr. Nagy József, 2006. A beszédhanghallás fejlesztése 4-8 éves korban, Mozaik Kiadó, Szeged
5. Várnai Rudolfné, 2005. Bevezetés a hallásfogyatékosok pedagógiájába (Szöveggyűjtemény), Comenius Oktatásszervező Bt., Pécs
6. http://www.macie.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=18:hallasserulesgyanujelei&catid=10:szurdopedag%C3%B3gia&Itemid=18
7. http://felvi.hu/fir/szakleirasok.ofi?mfa_id=6&b_id=34
8. http://hallod.info/index_elemei/page0003.htm

Fejlesztő játékok:

Érzékszerv fejlesztő játékok: -“Aki keres az talál”

- “Álom”

-“Angol grimbusz”

-“Árnyak”

-“Biztonságban vagyok - biztonságban leszek”

Személyiség fejlesztő játékok: -“Titkosírás”

- “Tojás”

-“Vakon a helyiségen keresztül”

Ügyességi játékok: -“A házacska-építő tánc”

-“ A titkos csomó”

Elérhető oldalak:

1. <http://www.osztalyfonok.hu/cikk.php?id=178>

2. <http://ezobaba.uw.hu/jatekok.htm>

3. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/erzekszerv-fejleszto.php>

4. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/gondolkodtato.php>

5. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/memoriafejleszto.php>

6. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/szemfenyveszto.php>

7. <http://jatek.gyujtemeny.com/jatek-tipus/ugyességi.php>

8.

http://fejlesztopedagogusok.network.hu/blog/fejleszto_pedagogusok_klub_hirei/fejleszto_jatekok